

Излиза на 15 и на 30 сѣ-
кн месѣцъ.

Писма, статии и дописки
са исприваждатъ до Ивана А-
тепова въ Букурещъ, до Д.
В. Хранова въ Русчукъ и до
кн. „Промышление“ въ Ца-
риградъ.

Администрацията са на-
мира на Str. Sv. Anton, № 14.

ЗНАНИЕ

Годишната цѣна на въ-
стникътъ е:

За Ромъния . . . 12 фр.
За Русчукъ и
Австрия 14 „
За сѣчка Ев-
ропейска Турция . . . 16 „
За Россия 5 р.

Неплатени писма са вър-
чатъ назадъ.

ИЗДАНИЕ ЗА НАУКА И ЛИТЕРАТУРА.

Днеска ни дай малко, днеска ни дай пило,
А не слѣдъ сто години златни планини,
И нашите предки сѣ фле и пиле
Сжъ своите уста въ онезъ старини,
Който ни даватъ честно да разберемъ,
Че сѣки вѣкъ търси нови добрини . . .
Днесъ ще да дадеме, днесъ трѣба да земемъ,
А не слѣдъ сто години златни планини!

ТРИ КАРТИНИ ИЗЪ БЪЛГАРСКИЯТЪ ЖИВОТЪ.

„Маминото дѣтенце.“

VII.

Една заранъ Нено чорбаджи сѣдѣлъ съ своята
жена на столчето подъ асмата и разговаряле са за
едно за друго. Лицето и на двѣте мазни сжщества
биле весели и щастливи.

— Испълниха ли са моите думи? казала Пе-
новица и поглѣдала на мъжътъ си гордѣливо и са-
монадѣянно. — Азъ познавамъ твърде добре скр-
цата на сичките наши граждани . . . А какво са
чуе за Стояна? Едному нарѣчено, а другому испе-
чено. Сиромашъ Стоянъ! Той си бѣше наточилъ вече
зѣбите за печеното прасе, а добрите хора му дадоха
да смъркне малко амфие!

— Лудъ човѣкъ! промъркалъ Нено и напжнилъ
чубукътъ си. — Сватътъ ми разказа, че едната
джска на това младо ергенче са е отковала сжвѣсмъ
и че лудостъта му са уголѣмява се повече и повече.
Когато са върналъ изъ Филибе и когато чулъ отъ
майка си какво е станало, то дошѣлъ у Петрови,
извадилъ предъ невѣстата даровете и рѣкалъ й: „Тие
дарове не сж вече мои . . . Земи ги.“ — „Ние не
щеме чужди дарове, казалъ Петаръ. — Да е живъ
сватътъ . . . Той дава и на слугините си по-добри
наките.“ — „Вие можете да правите какъто щете
и да дадете джщеря си комуто щете, но да са по-
дигравате съ хората и да имъ . . . Това азъ ни-
кога нѣма да ви проста. Земете даровете и накитете
джщеря си преди да я закопаете. Съ Никола тя
ще да види такова добро, каквото би видѣла и ов-
цата съ вълкътъ! . . . Ако сте изгубиле честъта си,
то пожалѣйте баремъ дѣтето си. Не мислете, че азъ
ви казвамъ това отъ завистъ. Да ма упаци господъ.“

Послѣ това той захваналъ да ма псува и да говори
такива нѣща, отъ които косата би ми настърхнала,
ако да би ги чулъ самъ. Той казалъ, че азъ сжмъ
воль, че ти си свиня и че нашъ Никола е нехра-
нимайковецъ. Ща да му покажа азъ нему, кой е
воль и кой е свиня! Воловете тѣглатъ колата, а
азъ сжмъ чорбаджия . . .

— За тие думи ти трѣба да го набѣдишъ за
нѣщо въ конакътъ и да му ударишъ петдесетъ то-
ѣни по петите, казала мазната чорбаджийка и скърц-
нала зѣбите си. Свиня сжмъ била! . . . Ако сжмъ азъ
свиня, то той е перѣзъ . . . Мършавъ перѣзъ . . .
Свиня не свиня, а хубавото момиче му са изплезна
изъ рѣцете! Нека са облизва.

— А знаешъ ли какво е направилъ съ своите
дарове? Хвърлилъ ги въ Тунджа . . . Послѣ тоя
день той не са е върцалъ вече въ Казанлъкъ. Пе-
таръ ми каза, че е побѣгналъ въ Влашко . . . Едно
само ми са не харесва. Знаешъ ли ти, че Пѣнка не
ще да земе нашъ Никола? — „Жива ща да тѣ за-
копая,“ й казва бащата. — „Ако ма закопаетъ, то
ще да ми направишъ голѣмо добро,“ му отговаря.
— „Не мѣчи я, казва майката, — ние не сме я
намерили на нѣтъти.“ По цѣлъ день са каратъ . . .
Бащата вика и вдига кжцата на главата си, май-
ката му отговаря съ сѣкакви думи, а джщерята сѣ-
ди и плаче!

— Нека поплаче, казала Пеновица и свила
устните си. — И азъ плакахъ, когато ма годиха за
тебе . . . Сичките момичета плачатъ. Но ти трѣба
да прибързашъ и да направиме свадбата. Кой знае,
каково може да направи Стоянъ! Не е той отишѣлъ
въ Влашко . . . Мене е страхъ да не стане хайду-
тинъ и да ни не направи нѣкоя пакостъ . . . Баба
ми разказваше, че мой чичо е грабналъ своята го-
дѣница изъ черковата, когато отишле да я вѣнчѣтъ
за друго, и сватове не можѣле да му на-
праватъ. Кови желѣзото, дорде е топло.

— До недѣля ще да го изковемъ, казалъ Нено
и отишѣлъ да поговори съ сватове и да имъ каже
да прибързатъ съ свадбата.

Скоро преминале и двѣте седмици. Една недѣля
послѣ Петров-день, Николчо билъ вѣнчанъ за Пѣнка
и свадбата станала за слава и за приказъ. Казан-
лъчене говориле, че ако на тая свадба да не би са
случиле двѣ, разбира са не твърде важни, произ-
шествия, то подобна свадба не би могла да стане
още веднашъ не само въ България, но и въ под-

земното царство. Тие двѣ произшествия сѣ слѣдующите. Когато младоженците са вѣрчали изъ черкова, то ги срѣснала Стоянова майка, погледнала на младоженецѣтъ яростно и каза сѣкрито: „Зачерни ти, мой синко, хубавото момиче! И цвѣстата ти нѣма да види добро, но и ти нѣма да прокопцашъ . . . Ако майка ти и да казва, че ти ще да са поправишъ послѣ женидбата, но азъ мога да та увѣра, че до днешниятъ день ни една свиня не е могла да са отучи да рови купищата. А какво ще да прави баща ти съ дѣтето на Цона Михаличина? Ти мислишъ, че хората не знаятъ, кой е баща на това дѣте? Да го не удавите въ Кайнарджа, както удавихте и дѣтето на Божата-кравица? Хайде вѣрвете си сега! Азъ ви казахъ сичко, щото лѣжеше на сѣрдцето ми. Нека бѣдѣтъ проклѣти сичките бащи и майки, които нѣматъ сѣрдца и които криватъ съ душите си!“ Другото произшествие било малко по значително. Въ срѣда послѣ свадбата на Нена дотрѣбале пари и той заповѣдалъ на жената си да му даде оние кесии, които му биле донесени преди месѣцъ и половина отъ уста-башиятъ на бакалскиятъ еснафъ. Неновица отишла и донесла му една кесия. — „Азъ ти казахъ да донесешъ и двѣте,“ казалъ Нено. — „Уста-башиятъ ти донесе само една кесия,“ каза Неновица. — „Какъ една кесия?.. Двѣ кесии . . .“ Едната е пълна съ сребро, а другата съ злато . . .“ — „Азъ намѣрихъ на миндерѣжкѣтъ само една кесия,“ каза Неновица и плѣснала ръцете си. — „Една кесия! изрѣвалъ Нено и опулилъ очите си, като старъ бухаль. — Една кесия . . . една . . . само една! Нека ма убие свѣтата гърмотевица! . . . О, ле-ле-ле! Дѣ е Никола? Намѣрете Никола . . . Умирамъ . . . Държете ма . . . Шестдесетъ хилѣди гроша . . .“ — „Иване! извикала чорбаджийката и на устата ѣ са появила пѣна. Изъ сичко са видѣло, че ѣ тя е изгубила вече любовта си камъ своето „мамино дѣтенце.“

Иванъ, който се още слугувалъ на Нена-чорбаджи, ако и да събралъ вече доста одавна добри парици, израсалъ предъ своите позѣлители и мѣлчешката очѣквалъ тѣхните приказания. Но о чудо чудесъ! Нито чорбаджиятъ, нито чорбаджийката биле въ сѣстояние да продуматъ! . . . — „О, ле-ле-ле, умираме, проговорила вай-послѣ чорбаджийката и изъ очите ѣ потекле едри сълзи. — Припчай, Иване, и намѣри Никола . . . Пари пакъ сѣ са изгубили . . .“

Слѣдъ една недѣля послѣ това произшествие, попъ Кѣнъ, за когото трѣба да кажеме нѣколко думи, събиралъ сѣчивата си и приготвялъ са да извърши една доволно тѣшка, но полезна работа. — „Тури въ бохчата новиятъ патрахиль, който ми бѣше харизанъ отъ хаджийката,“ говорилъ той на едно младо и русо момченце, на което името било така сѣщо Иванъ. Трѣба да знаете, че Казанлъчене обичатъ Ивановците така сѣщо, както Копричене обичатъ Дулчовците, Карловци — Тудураковците, Калотерци — Тинковците и Сопотненци — Цачовците. — „Хайде, хайде, не чеши са, а шавай по-скоро, продъл-

жалъ попъ Кѣнъ и захваналъ да са омива. — Хайде да захванеме, Иванчо. „Благословенъ богъ нашъ . . .“ — „Слава отцу и сыну и свѣтому духу . . .“ захваналъ да чете Иванчо и да вѣзва бохчите. — „Бѣрзай, бѣрзай, Иванчо! Господи помилуй, господи помилуй! Чети „помилуй мя, боже!““ А разбирате ли каква е била работата и какви майстории е зпѣялъ попъ Кѣнъ? Ако не разбирате, то слушайте. Попъ Кѣнъ ималъ обичаи да служи бѣдниятъ, утрешните и сичките други дрѣбулии дома си, а за черковата оставялъ само литургията, която, да кажеме право, са свѣршвала тѣврде бѣрзо. Иванчо, който така сѣщо билъ отъ бѣрзите хора, билъ за попъ Кѣна не само дѣсна рѣка и дѣсенъ кракъ, но съставлялъ и половината отъ неговиятъ езикъ и отъ неговиятъ мозакъ. Даже и самъ попъ Кѣнъ говорилъ, че ако да не би билъ Иванчо, то ни единъ православенъ християнинъ не би можѣлъ да отстои Василиевата литургия. И така, дорде попъ Кѣнъ и Иванчо са омивале и облачале, то бѣдниятъ са свѣршвале; дорде дохождале до черковните врата, то утрешниятъ дохождала до своятъ „амминъ,“ а дорде са отваряла черковата и дорде клисарѣтъ палилъ свѣщите, то и на литургията са давале пегѣте пари. Бѣбралъ Иванчо, бѣбралъ дѣдо попъ, бѣбралъ дѣдо попъ, бѣбралъ Иванчо, и когато бабичките дохождали предъ пангалѣтъ да си купатъ по една свѣщъ, то дѣдо попъ вѣрсекалъ изъ сичкото си гърло: „Со страхомъ божи,“ а Иванчо чель: „Молитва ми свѣтихъ отецъ . . .“ и работата са свѣршвала. Но тая день не приличалъ на обикновенните, защото подъ Кѣнъ станалъ малко по-рано и защото заповѣдалъ на Иванча да чете малко по-полека. — „Днеска литургията и една частъ отъ утрешната трѣба да са отслужи въ черкова,“ казалъ учениятъ и разумниятъ попъ. — „Ама ще да зачудиме бабичките! казалъ Иванчо и изкикотилъ са. — Тие сѣкога закѣснѣватъ . . .“ — „Мѣлчи и чети, казалъ попъ Кѣнъ. — Днеска ще да имаме коджамити работа . . .“ Приидите поклонимся царви нашему богу . . .“ Ти трѣба да идешъ и да му отчетешъ два псалтиря . . . Бакшишѣтъ ще да бѣде голѣмъ. Синѣтъ му купи снощи копринени пошове. „Слава тебе боже нашъ, слава тебе . . .“ — „Дѣдо попе, хората казватъ, че той е умрѣлъ отъ дахла . . . Синѣтъ му го уморилъ . . . Открадналъ му паричките.“ — „Езикѣтъ ти би трѣбало да бѣде малко по-кѣсичекъ, промѣмралъ попъ Кѣнъ и отворилъ вратата. — Дѣлгата молитва и дѣлгите езици и богу не сѣ драги . . . Чети по-скоро . . .“ — „А щешъ ли да ма заведеши въ сѣбота на гробищата?“ попиталъ Иванчо. — „Съ тоягата по гърбѣтъ, проговорилъ попъ Кѣнъ и продължалъ да са мсли за православните християне и за тугорете и приложниците храма сего . . .“ — „Какавъ храмъ? попиталъ Иванчо. — Ние са намираме на пазарѣтъ!“ — „Мѣлчи ти казвамъ и чети, извикалъ попъ Кѣнъ и захваналъ да крачи малко по-сѣрчено. — На гробищата никогѣ нѣма вече да та завѣда . . . Оная сѣбота надникнахъ въ човалѣтъ и само хлѣбъ намѣрихъ! Сичките маинове и сичките медени парчен-

ца си олапалъ!“ — „Ни едно парченце не съмъ видѣлъ,“ казалъ Иванчо и усмихналъ са. — „Ни едно парченце не е видѣлъ! А я си погледдай рж-кавете на антерията и потурете около джебовете!.. Саде съ медъ съ уплѣскани. Азъ сичко вида. Оная недѣля насмалко щѣха да та изѣдатъ мухите... Чети „Вѣрую“... И ушите ми ще да изѣдешъ.“ — „А попъ Славе казва, че ти мислишъ да изѣдешъ ушите на цѣлъ Казанлъжъ, казалъ Иванчо. — Ти си му билъ отнялъ и махалата, и гробовете, и литургии.“ — „Мълчи, Иване,“ казалъ само попъ Кънъ и влѣзалъ въ черковата. Попъ Кънъ е добаръ и разуменъ човѣкъ. Ако той понѣкогаши и да са кара Иванчу, по неговите похържни не излизатъ изъ сѣрцето му. Но и Иванчо заслужва да го обичатъ и да му позволяватъ да ѣде млиновете и медените на чевца заедно съ ржкавете си и съ потурете си. — „Като Иванча ниде нѣма,“ говори обикновено попъ Кънъ и разказва изъ неговиятъ животъ различни анекдоти. — „Веднашъ го пратихъ въ село Ешеклере да прочете на бабичките „едно-друго“ и казахъ му да земе голѣмата книга, въ която са намиратъ сичките молитви, а той сбъркалъ и земалъ друга една голѣма книга... Какво да са прави? Умното момченце захвавало да чете изъ тая дебѣла книга, изъ която четатъ само владиците, и освѣтило божиятъ храмъ още веднашъ! Тоя денъ той докара двѣ магарета съ едно-друго и напѣлни сичката пи къща, ако едното магаре и да бѣше паднало заедно съ него и заедно съ порѣзаниците въ Тунджа. Не при сичкото това попъ Кънъ е добаръ и уменъ човѣкъ. Ако го не обича попъ Славе, то отъ това нѣма да пострадае нито Казанлъжъ, нито владиката, нито градските кърчми. Съ попъ Славе не може и да са пошегува човѣкъ! Веднашъ, на задушница, попъ Кънъ излѣгалъ изъ черковата и дошѣлъ на гробищата малко по-раничко; а българете говорятъ, че „раното ниле рано и нѣе.“ Така са случило и съ попъ Кънъ. Когато тоя разуменъ пастиръ прочелъ „Помѣни господи“ надъ сичките свои гробове, то захваналъ да чете и надъ гробовете на попъ Славе... Хората не могатъ да чѣкатъ сичкиятъ денъ: на едни женици дѣцата сѣдатъ гладни, на други кравите стоятъ неиздоени, на трети хлѣбътъ ще да прокисне, на четвърти мъжете трѣба да идатъ на работа!.. Идете послѣ това и не говорите, че попъ Кънъ е милостивъ човѣчецъ! Когато попъ Славе дошѣлъ на гробищата и когато видѣлъ, че попъ Кънъ ходи по неговите гробове като кесиджия съ ножътъ въ ржка, то хвърлилъ кандилката, искжстрилъ го по майка и побѣгналъ; а попъ Кънъ са изсмѣялъ и извикалъ слѣдъ него: „Сѣрдитъ попъ, празна му турбуличка.“ Послѣ тоя денъ попъ Славе никога не казва на попъ Кънъ „добро-утро,“ а попъ Кънъ и не хае. Трѣба да ви кажа и това, че попъ Славе е пакостенъ човѣкъ... Той разказва за попъ Кънъ различни нѣща, които е измислила неговата попска камилавка. Така на-мримѣръ, той разказва, че веднашъ попъ Кънъ открадналъ парите отъ дискозѣтъ и испилъ ги въ Ве-

лювата кърчма, ако тие пари и да принадлежѣле на троица попове. Когато чорбаджиите, тюторете, приложниците и епитропете на храмътъ чуле сичкото това, то са събрали въ кавенето и накарали попъ Кънъ да върне парите и да цѣлуе ржката на стариятъ попъ. Но тие сж малки нѣща.

Изъ сичкото това, щото казахме по-горе, читателите ни са сѣщатъ, че нѣкой е умрѣлъ и че тоя „нѣкой“ е билъ Нено-чорбаджи. Послѣ свѣтатъ литургия, която била скопосана отъ попъ Кънъ и отъ Иванча надѣ-натри, угасналиятъ вулканъ билъ донесенъ въ черкова, а послѣ обѣдъ сичкото Казанлъшко христолубиво войнство го занесло на гробищата и закопало го между неговите лѣди и прадѣди съ голѣмо тържество. Даже и попъ Славе тоя денъ не челъ съ носѣтъ си. А защо не е дошла дражайшата економка на Нено Чорбаджи? — Защо не е дошла! Малко ли причини съществуватъ на тоя свѣтъ, които накараватъ човѣкътъ да не изпълни своите свѣщенни обязанности? Ако да би чуле какво говори Стоянова майка, то вие тутакси би открили нѣколко важни тайни, ако противъ нейните убѣждения и да са изказваде множество противорѣчия. — „Ехъ, Петре, Петре, даде ти господъ добаръ и хрисимъ зетъ! Самъ си го избра... Сѣдни сега и оплачи дѣтето си... Баща му умрѣ отъ дахла, а майка му лѣжи избиена и осакатена!.. Да не е крила парите си. Щото е дошло харамъ, харамъ ще и да иде. Дорде ги не исхарчи, той нѣма да миряса. А-а-а а! чакъ сега ми поолекна на сѣрцето,“ говорила Стоянова майка на една своя сѣсѣдка. Сѣсѣдката поклатила главата си и пропищала: „Да ни упаци господъ!“ — „Ти мислишъ, че та лъжа? Ти мислишъ, че ти разказвамъ приказници? Мисли каквото искашъ, а азъ трѣба да ти кажа, че Петровата джщеря нѣма да види добро. Когато Нено захваналъ да умира и когато потѣрсилъ синѣтъ си, то тѣханъ Иванъ го намѣрилъ при калугерките. Тѣшко и горко на неговата млада жена! И днеска, когато отиваха да закопаятъ баща му, той бѣше пиянъ, — люшкаше са... Искашъ ли да чуешъ и друго нѣщо? Баба Стойка ми разказа, че Цона Михаличина е родила вече... За една са вѣнчава, а друга му ражда!“ — „Трѣба да са каже на Петра и на Петровица,“ казала сѣсѣдката. — „Ако искашъ, кажи, а ако не искашъ, не казвай. Азъ та сѣвѣтовамъ да не казвашъ,“ казала Стоянова майка и влѣзла въ къщата си съ засмѣянно лице. Тя твърде добре знаела, че нейната стрѣла е ударила на добро мѣсто, защото познавала сичките душевни и тѣлесни свойства на своята сѣсѣдка. Слѣдъ нѣколко минути и Петаръ и Петровица, даже и младата Николчова жена, биле извѣстени за сичко, и това сичко било посинано съ мерудийни разсѣждения, съ масленни сжаления, съ люти притурки и съ меризливи примѣчания.

Но да оставиме сичките Казанлъшки свахи и да видиме какво е происходило въ къщата на Николча Ненова, защото сѣко едно нѣщо трѣба да са разгѣдва и испитва на мѣстото му. Ако Нено и

да умрѣлъ отъ жалостъ за своите изгубени пари и ако Неновица и да продължала нѣколко мѣсѣца по сжната причина и отъ юмруците на своятъ родолюбивъ синъ, но Пиколчо наслѣдилъ доста голѣми сумми или доволно голѣмо имане. Казанлъччене разсказвале, че сичките богатства на Нена-чорбаджи земени заедно сѫ били до толкова голѣми, щото Николчо успѣлъ да ги изведе само тогава, когато преминале четири годинки и когато младата му жена родила цѣли двѣ дѣца. Но да не помислите, че въ продължението на тие четири години Казанлъжските християне сѫ презирали Николча или че сѫ са старале да го отбиятъ отъ лошащите пѣтища? Сжвѣсѣмъ не. Вие, любезни читатели и читателници, още не познавате и сами себѣ си. Искате ли да ви свала булото и да ви изнеса предъ лицата гладко оглѣдало? Ако между васъ са намѣри такъвъ човѣкъ, който да харчи на вѣтарѣтъ, който да не знае какво прави, който да развратничи и пр. и пр., но който да ви не иска на заемъ или който да не докача вашите интереси, то вие или ще да го хвалите, или ще да мълчите или ще да го извинявате съ различни остроумия; но щомъ тоя човѣкъ преобърне въ кесията си позлѣдниятъ грошъ, щомъ ви не почерни нѣколко деня, щомъ захване да ви са оплаква и щомъ ви каже да му займете петъ гроша, то вашите уста са растварятъ до толкова широко, чегато са сѫбирате да поглънете Канарите. Сжщото са случило и съ нашия херой. Когато тоя добродѣтеленъ човѣкъ (тая титла му са давала отъ калугерките) довѣршилъ паричките си, когато такунете на калеврите му са искривиле и когато той самъ захваналъ да лие на чуждъ кредитъ, то даже и преподобните сестри изъ Преображенскиятъ манастиръ рѣшили, че той е лудъ и че „честните хора не трѣба да пуцатъ въ къщата си такъвъ единъ човѣкъ, който е ималъ дѣте отъ друга жена преди да са ожени и който е уморилъ баща си.“

Единъ день Николчо явилъ на своята млада жена и на своята родителница, че ще да продаде къщата и гюловете и че ще да са пресели въ Пловдивъ. Произлѣзалъ Содомъ и Гомортъ. Майката рѣвала и скубала косата си, младата жена земала дѣчицата си и отишла у баща си и у майка си, а Никола са расхождалъ по дворѣтъ, псувалъ, кѣлѣлъ и махалъ съ ръцете си. Но презъ тоя сжщи день той билъ повиканъ на конакътъ, дѣто са намирале сичките кметове и чорбаджие, и кадията му обявилъ, че къщата и гюлтѣ принадлежатъ на майка му и че никой нѣма право да туря на тѣхъ рѣка. Какво е говорилъ въ това време Никола, азъ не знамъ, зная само това, че каймакаминътъ заповѣдалъ да го затворатъ и да го испроводатъ въ Пловдивъ. — „Противъ тебъ е викналъ сичкиятъ градъ,“ казалъ каймакаминътъ и махналъ съ рѣката си. — „Одавна би трѣбало да му са тури юздата,“ казалъ Али-ага. — „Отъ сега гюловицата ще да стане малко поевтиничка,“ си помислилъ попъ Желѣзко.

Въ Пловдивъ нашия херой билъ държанъ не дълго време, защото нѣмалъ даваджие и защото

прегрѣшенята му са отнасяле повече до него самиятъ, нежели до неговите сжграждане. На върхъ св. Димитаръ той билъ пуснатъ . . . Но дѣ са е дѣналъ послѣ това? Попъ Кжнъ разсказва, че той е отишълъ въ Влашко и че са е заселилъ въ Гюргево, дѣто го храни една циганка, която пере хорските ризи и която продава по улиците варенъ кукурузъ.

Казанлъкъ е хубавъ и веселъ градъ; хората му сѫ чисти и благородни; понятията на гражданете сѫ високи и човѣколюбиви; а гюловицата е люта и мерзлива. Хайдете да идеме въ гюловите градини и да са наджхаме щастие и блаженство . . . Слжницето свѣти весело и любезно, пилецата пѣятъ и скачатъ отъ храстекъ на храстекъ, момичетата са смѣятъ и радватъ са, дѣцата припкатъ и викатъ изъ сичкото си гърло . . . Въ една отъ тие райски градини сѣди доволно побѣлѣла вече жена, съ жълто и папунѣсто лице, и милва до колѣните си двѣ дѣчица, които ѝ глѣдатъ въ очите и които ѝ изсказватъ дѣтинска чиста любовъ и невинно почитание . . . Не далече отъ тая щастлива група една още млада жена върти мотиката и прекопава трендафилътъ . . . Лицето ѝ е блѣдно и повѣнало, очите ѝ глѣдатъ темно и безсмисленно, ръцете ѝ сѫ почернѣле отъ слжницето и отъ тѣшката работа, косата ѝ е побѣлѣла, а по лицето ѝ текатъ изобилни сълзи. Часъ-по-часъ тя исправя снагата си, глѣда умилно камъ дѣцата, въздиша тѣшно и горчиво и навожда са изново . . . Изъ сичко са види, че тая работа не е по нейните сили, че пкрстете ѝ трѣпнатъ, че кръстътъ ѝ я боли и че сичките ѝ тѣлесни сили изнѣмгаватъ подъ тѣшката мотика, по нейните дѣчица трѣба да бждатъ сити и обути и нейната свѣжарва не трѣба да проклина дните си . . . Тѣшка е желѣзната мотика, горѣщо е ясното слжнце, слабо е женското тѣло, мъченъ е трудътъ! А предъ очите на младата жена са мѣркатъ по приятни картини, по-мили образе, по-чисти въспоминания, по-щастливи времена . . . Мѣрка ѝ са нейното дѣвичество, мѣрка ѝ са нейната младостъ, мѣрка ѝ са . . . Стояниъ и неговото добро и умно лице . . . И тече слѣдъ сжлзата сжлза, и трупа са надъ страданието страдание, и сѫбира са съ нещастното нещастие, и страдае бѣдното и полуубиенното сжрце . . . — „Охъ, ако да не би биле дѣцата ми!“ говори младата жена и глѣда съ любовъ и съ ненавистъ камъ небето. — Какъ какво! отговаря сама. — Тутакси са бихъ удавила! Азъ не трѣба вече да живѣя . . . Охъ, тато, тато, какво направи ти съ мене? Боже мой, прибѣри ма, но не оставяй дѣцата ми!“ А дѣчицата ѝ глѣдатъ умилно, смѣятъ са, кикотатъ са и играятъ си!

— „Булка, остави мотиката и почини си! казва Неновица и клати главата си. — Ела пиян малко студена водица. Боже, защо не мога да ѝ помогна? Като ми зема парите, то защо ми зема и здравето?“

(Продължава са).

ЗА ДОИСТОРИЧЕСКИТЕ ВРЕМЕНА.

Етнографите мислят, че риболовните народи стоят малко по-високо въ своето развитие, нежели скитающите са и ловджийските. Като са занимават с ловение морски и ръчни животни, тие сж длжни да измисляват срдства, съ които би са защищале от водните чудовища, слдвателно мозакътъ имъ работи. По-големата частъ отъ рибите са хранатъ съ животни. Жабите и опашката на множество риби биватъ до толкова силни, щото тѣхните неприятели трѣба да са приближаватъ до тѣхъ съ голѣма осторожностъ. Морските млѣкопитающы иматъ яки жби, които имъ служатъ за орудие противъ нападенията. Най-опасни за риболовете сж акулите, карвалите и цило-рибите, които живѣятъ въ дълбоките морета и океани и които нападатъ даже и на кънающите са матроси. Добрите рибаре трѣба да са отличаватъ съ хитростъ, да иматъ яко тѣдосложение и да сж смѣли и неустрашими. Нѣма нищо по-страшно и по-достойно за чудене отъ онай рибарска смѣдостъ, съ която нѣколко души храбри юнаци нападатъ на гигантскиятъ китъ, качватъ са на гърбътъ му, разсичатъ неговите страшни уста и распарятъ корѣмътъ му. Но най-първата обязанностъ на тие рибаре е да забиятъ въ джхалата на страшното животно по единъ дебѣлъ колъ, т. е. да затжкнатъ отвърстията на цесътъ му. Китътъ са спуща заедно съ рибарете въ водата; но, като не може да живѣе безъ въздухъ, изново исплудва на морската повърхностъ. По неговите затжкнати ноздри му не помагатъ и тука. Слѣдъ малко време той са задушва и умира. Умниятъ човѣкъ напада и на крокодилете, които сж твърде изобилни въ южно-американските рѣки и езера. Като държатъ въ рцете си двоенъ дървенъ клинъ, на когото привързватъ жива кокошка, рибарете са приближаватъ до крокодилътъ и простиратъ му приготвенната гозба. Крокодилътъ бърза да грабне кокошката и разпнва своите страшни уста, но, намѣсто кокошка, която въ това време дърпватъ назадъ, смѣлнитъ рибаринъ му вовира въ устата двойниятъ остаръ клинъ до толкова бързо и така искусно, щото единътъ неговъ край са забива въ горвата, а другиятъ въ долната челюстъ на животното. Послѣ това крокодилътъ бива извлачанъ на брѣгътъ в убиванъ. Орудията на рибарете сж еднакви почти у сичките народи и народности, ако тѣхното примѣнение и да са отличава доволно значително. Но ние сме длжни да разглѣдаме тука жьвотътъ само на оние народи, които са занимаватъ исклучително съ рибарство. Подобни народи ние намираме най-много въ Европа, въ Азия и въ Африка. Камчадалете, жителите на Куридските и на Алеутските острови, ескимосете, отъ Беринговъ проливъ и до Гренландия, лапландците, финните и самоѣдите, — сичките тие народи са занимаватъ исклучително съ риболовство и хранатъ са съ морски млѣкопитающы и съ риба. Само по брѣговете на Норвегия са срѣщатъ села, които сж населени съ европейци, но и тие европейци биватъ или рибаре или мореплаватели. Разбира са, че сичките рибаре употребляватъ капци, ако тие капци и да не сж еднакви на сѣкаде, защото не сичките сѣверни народи иматъ сгоденъ за това дѣло материалъ. Капците на сѣверо-американските диваци сж

направени отъ кората на брѣзовото дърво. Такавъ капкъ може да удържи шестъ души рибаре, съ сичките тѣхни принадлежности и бива до толкова лекъ, щото двамина свободно могатъ да го носятъ на гърбовете си. Гренландските капци биватъ още по-легки. Тие капци са праватъ отъ косите на китовете и покриватъ са съ тюленеви кожи. Горната частъ на тоя капкъ са покрива така сжщо съ тюленева кожа, на която по срдата е направено отвърстие. За крайовете на това отвърстие е зашивенъ коженъ човалъ, въ когото влазя ескимостъ, завѣзва го около поѣсътъ си и пуца са въ обширното море. Когато достигне брѣгътъ, тѣ извлача капкътъ, повдига го на главата си и занаса го дома си. Единственните орудия, съ които той напада на тюленете, сж двойно весло и гарпунъ (мжздракъ). Истина е, че въ подобенъ капкъ може да сѣди само единъ човѣкъ, но убиенното животно може да плува слѣдъ кайкътъ, а когато достигне брѣгътъ, то го влѣкатъ по снѣгътъ до самите колиби. За нѣколко лица или за сичкото свое семейство, ескимостъ прави голѣми, открити отгоре, капци, на които грѣбятъ жените, защото мжжътъ счита за унижение да са занимава съ домашни дѣла. Когато нѣкои си ескимосе видѣле първъ нжтъ нѣколко европейски моряци, които грѣбде въ своятъ капкъ, то ги попитале: „Иматъ ли бради сичките жени у тие народи или не?“ У нѣкои риболовни народи капците биватъ малко по-сложни. Като захванеме съ новохоландезите и като дойдеме до обитателите на Сандвичеви и на островите Другарство, капците са праватъ отъ джски, които са обмазватъ съ смола и съ растителни влакна. Ако тие капци и да биватъ тесни и несжвършени, но на тѣхъ е почти безопасно да са пуца човѣкъ на доволно голѣми вжтуваня. Производителността на риболовните народи е твърде незначителна. Презъ лѣтото тие живѣятъ надъ земята, а презъ зимата — подъ земята. Лѣтните жилища са праватъ отъ кожата на убиенните животни, а зимните колиби са изграждатъ още презъ лѣтото, дорде почвата не е още замръзнала, близо до нѣкои скала. Пътешествениците по сѣверните страни разказватъ, че ескимоските колиби, които пѣматъ врата, биватъ доволно топли. Облѣклата на тие народи сжотвѣтствуватъ на климатътъ, въ който живѣятъ. Ескимосете си праватъ ризи и гащи отъ кожата на лалугере, които облачатъ съ козината нагоре: а горната имъ дрѣха бива отъ кожата на други по-мжхнати животни, които са облача съ козината навжтре, слдвателно тие носятъ двѣ доволно топли облѣкла, една надъ друга, които ги защищаватъ отъ яростната зима. Ескимосете умѣятъ да приготвяватъ доволно добри орудия, домашни сждове и различни украшения. Отъ жабите на делфинътъ или на тюленътъ тие приготвяватъ топчести петелки, съ които украшаватъ своето лице твърде оригинално. Тие провалятъ бузите (страни) си на два пжрста отъ устата, и когато отвърстията заживѣватъ, то въ сѣко отъ тѣхъ вовиратъ по една петелка. Рибата, която служи на тие народи за храна презъ зимата, бива повечето пжти сушена, защото пѣматъ оцетъ и защото не умѣятъ да си приготвятъ солъ. Но между морските и рѣчните рибаре сжществува голѣмо различие. Такова сжщо различие са срѣща и между сѣверните и южните рибаре. Сѣверните рибаре не извлачатъ никаква

полза из растителното царство: тѣхниятъ климатъ е до толкова суровъ, щото брезата и върбата растатъ само на защитенните отъ студѣтъ мѣста, безъ да достигнатъ нито до една стъжка височина. Ето защо рибарете на сѣверните страни не могатъ да иматъ дърва, които би расле на тѣхната собствена почва, и принудени сж да очѣкватъ помощъ отъ самата природа, която доволно чѣсто бива чедолюбива майка. Морските течения, които идатъ изъ Мексиканскиятъ заливъ, между полуостровътъ Флорида и островътъ Куба, въ Атлантическиятъ океанъ, влѣкатъ съ себѣ си множество дървета, които имъ сж донесени отъ рѣките Мисисипи, Ориноко и Амазонката, камъ брѣговете на Атлантическиятъ океанъ, отчасти между Шотландия и Ирландия, отчасти по край материкътъ на Сѣверна Америка нагоре до Гренландия и далече до Гудзоновъ заливъ. Мощественното течение изхвърга тие дървета на морскиятъ брѣгъ, и отъ това благодарение на природата са ползуватъ ескимосете, лапландците, самоѣдите и исландците. Оружията, съ които ескимосете нападатъ даже и на най-големите животни, са сжстоятъ отъ просто копие и отъ гарпунъ. Гарпунътъ е така сжщо копие, което прилича на стрѣла и което тѣшко са изважда назадъ, защото има тѣжни уши. Гарпунътъ са вѣзва съ дълго въже, — което са прави отъ тюленевы пожички, — на което на другиятъ край са закача надутъ съ въздухъ мѣхъ. Когато рибарътъ забие своятъ гарпунъ въ гръбътъ на нѣкой тюленъ или на самиятъ китъ, то хвърга въ морето въжето и мѣхътъ и старае са да са отдалечи колкото са може повече отъ това мѣсто, за да го не постигне нѣкое нещастие. Скоро животното са появява на повърхността на морето и въ гръбътъ му са забива второ копие. Животното са спуща изново въ морето, но мѣховецо го тѣглатъ нагоре, и то излиза изново. Третиято копие прекращава животътъ на животното, и ескимосътъ го влѣче камъ брѣгътъ. Нападенията на така нарѣченните моржове (*Trichuchus*) и на китовецо е много по-опасно, нежели на тюленецо (*Phocina*). Моржътъ, съ своите дълги глгове, може да разбие и най-якиятъ канкъ. Освѣтъ това, моржовецо сжставляватъ цѣли стада. Но ние никакъ не можеме да са не почудиме на оние ескимосе, които отиватъ да ловатъ царйовецо на моретата и на океанете, т. е. които приематъ китова ловидба. За тая цѣлъ са събиратъ нѣколко ескимоса, които са падѣтъ на своите сили и искусства и които не знаятъ що е страхъ. Когато въ тѣлото на китътъ са забиятъ нѣколко гарпуни, то ескимосете са измъкватъ назадъ, защото раненното животно е въ сжстояние да разбие и най-якиятъ канкъ съ своята опашка. Китътъ, като сѣко малкопитающе животно, не остава дълго време въ морето, защото не може да живѣе безъ атмосференъ въздухъ, слѣдователно той въ непродължително време са появява изново на морската повърхность. Освѣтъ това, мѣхътъ, който са старае да исплува надъ морето, тѣгли китътъ нагоре и произвежда въ тѣлото му страшни болове. Тогава ескимосете са приближаватъ до него и забиватъ въ гръбътъ му още нѣколко гарпуна. Сичкото това са повтаря до тогава, дорде морската повърхность са не покриве съ крѣвъ и дорде громадното животно не исплува мъртво надъ повърхността на океанътъ. Така нарѣченниятъ гренландски китъ

достига отъ 30 до 40 аршина дължина и до 25 аршина въ обикръдка. Мѣсото на животното са заравя въ земята и оставя са за презъ зимата, а китовите мустаци, мастята и жѣбите са продаватъ. Но тие храбри рибаре сж длжни да са боратъ и съ самиятъ океанъ, по когото плуватъ цѣли планини ледъ и който замръзва твърде рано. Презъ зимата, когато ескимосете ходатъ на ловъ, временните имъ жилища са праватъ отъ лѣдъ и отъ снѣгъ, който са облива съ вода. Въ подобни колиби живѣятъ отъ 20 до 30 души и многочисленно количество кучета, които са употребляватъ за сжщите цѣли, за които ние употребляваме воловете и конете. Прозорците на тие жилища са праватъ отъ замръзнала вода, а за пощно освѣщение са употреблява тюленевъ лой. Въ тие зимни жилища щастливите ескимосе пѣятъ пѣсни, разказватъ приказници и преспичатъ са съ тюленева мастъ и съ полувизнило китово мѣсо. Разбира са, че ако ескимосете да не би имале веселъ характеръ и ако да не би биде до толкова тѣрпѣливи, то не би могли да просѣществува въ деветимесѣчната зима, въ която само пощта са продължава около четири месѣца. По най-чудно е това, че у ескимосете, у тие диви и сурови хора, жената са ползува съ голѣмо уважение, щото е противно на общото правило. По Цицеронъ говори, че на сѣкаде, дѣто срѣдствата за животътъ са добиватъ повече съ хитрость и съ искусство, нежели съ груба сила, жените са занимаватъ преимущественно съ домашно стопанство, и за това тие не сж вече робини на жестоките мъже, а тѣхни полезни другарки или помощници. Така напримѣръ, у ескимосете жените участвуватъ въ сичките развлѣчения и веселатъ са заедно съ мъжете, които ги превъсхождатъ въ физическата сила, но които твърде чѣсто имъ отстъпватъ въ умственните способности. Освѣтъ ескимосете, почти сичките азиатски и американски народи, които населяватъ сѣверните прибрѣжия на Ледовитиятъ океанъ, отъ Бѣло-море до Камчатка и отъ устията св. Лаврентия до Беринговъ проливъ, са занимаватъ повече съ риболовство, защото земята не може да възнагради човѣкътъ. По прибрѣжните мѣста на восточна Азия живѣятъ така нарѣченните чукчи и камчадале, а между Азия и Америка по дългиятъ рѣдъ на Алеутските острове, алеутецо, които са занимаватъ исклучително съ риболовство. Чукчите, които населяватъ сѣверовосточниятъ край на Азия, са събиратъ ежегодно на голѣмиятъ панапръ въ Охотскъ и произвеждатъ търговия съ кожи отъ тюлени и отъ видри. Огважиятъ духъ, смѣлите предприемчивости, тѣшките работи и чудните способности, съ които са отличаватъ тие дѣца на сѣверните крайове, сж достойни за чудене. Силните мразове сж за тѣхъ почти нищо. Въ своите колиби чукчите ходатъ сжвсѣмъ годи, и само въ времето на пътуванията облачатъ своите махнати дрѣхи, ако въ продълженнето на цѣли три месѣца температурата и да бива до толкова ниска, щото живакътъ замръзва и преобразява са на твърдъ металъ. Въ времето на зимата чукчите са хранатъ съ тюлени и съ видри. Камчадалецо нападатъ презъ лѣтото цѣли ями съ риба и ѣдатъ я вече въ полувизнило сжстояние. Алеутецо стоятъ малко по-високо въ умствено отношение, защото иматъ търговски отношения съ американците, които сж ги опознаде съ сичките пороци на фалшивата цивилиза-

ция. Тие са хранатъ исклучително съ риба и съ месо и никога не сж вкуспле растителна храна. Лицата на алеутите сж доволно првятни. Жените са облачатъ въ дрѣхъ отъ снѣно сукно, което купуватъ отъ русите и отъ американците; а мъжеге носатъ долами, които са сжшиватъ отъ трудолюбивите алеутски жени изъ червата на тюленете. Тая долама си шие въ продължението на цѣла година. Но шапката, която са прави така сжщо отъ червата на тюленете, е въ сжстояние да зачуди сѣкого. Тие шапки приличатъ на женските капелни, но предната имъ часть е по-дълга и снуца са надолу, така щото очите постоянно биватъ увардени отъ лучите на слънцего. Алеутите убиватъ морските животни много по-лесно, нежеди другите риболовски народи, за които ние говорихме вече, защото имъ благоприятствува и самата природа. На тие острове въ обыкновенно време са сжбиратъ многочисленни животни, тюлене, морски мечки, моржове и др., които излизатъ на брѣговете или да са погрѣвѣтъ на слънце, или да подоятъ своите дѣца, или да са сжвокупатъ. Ловджиеге нападатъ на тѣхъ именно въ онова време, когато тие заспватъ дълбоко. Повечего нати тие ги убиватъ съ дебѣли тоѣги. Да кажеме нѣколко думи и за Курилските острове, които са провлачатъ отъ Камчатка до Японии и които сж населени, по голѣмата часть, съ риболовни народи. Забѣлжвателно е, че тие народи, които иматъ сношения съ русите въ Камчатка и на Амуръ и съ Японците на югъ, и до днешниятъ день не сж могли да усвоятъ каквото и да е културно преимущество и оставатъ дивни въ сѣко едно отношение. Тие хора сж кални и гнусави, защото мажатъ тѣлото си съ лай и съ сажди и защото черпатъ жибите си, пърстете си и косите си. Курилците иматъ гиздаво тѣлосложение, висока бой и отлчаватъ са съ необикновена храбрость. Тие доволно чѣсто нападатъ на опасниятъ карвалъ, на силната мечъ-риба и на страшната акула-людоѣдъ, които доволно чѣсто са появляватъ около тѣхните брѣгове въ голѣмо количество. Жените така сжщо участвуватъ въ тая опасна ловидба и не падатъ доле предъ своите мъже нито въ мъжеството, нито при пусканнето на стрѣлите. Червенокожите американци, които населяватъ сѣверна Америка, ненавиздатъ ескимосете, нарчатъ ги зли демони и прислѣдватъ ги съ голѣмо ожесточение, защото са боятъ отъ тѣхното размножение и отъ тѣхното слазание камъ югъ, т. е. боятъ са да не отнѣматъ тѣхните дѣвственните гори, които сж пълни съ сѣкакви дивни земни животни. Само близо до оние нѣколко канада, които, между Бафиновъ заливъ и Беринговъ проливъ, раздробяватъ голѣмиятъ сѣверни материкъ на множество малки острове, живѣятъ ескимосе, които са занимаватъ не само съ риболовство, но и съ прислѣдования земните животни. Но тие ескимосе не представляватъ преходъ отъ едни занятя въ други, а принадлежатъ въ числото на ловджийските народи.

(Проджажава са).

ИЗЪ ФИЗИОЛОГИЯТА.

Нѣкои народи пиятъ много чай, а други кафе съ млѣко. Чайятъ пѣма въ себѣ си нищо хранително, както и кафето. Единственната заслуга, която може да произ-

веде чайятъ, са заключава въ това, че той разгания сжнѣтъ и възбужда веселость и дѣятелность. Освѣнъ това, чайятъ сгрѣва тѣлото и успява испаренията, слѣдователно той въ пзвѣстни случаи служи за лѣкарство. А защо чайятъ са пие съ различни прамѣси, напримѣръ, съ млѣко, съ ромъ, съ лимонъ, съ сахаръ и съ вино? Млѣкото и сахарътъ увеличаватъ хранителността на лѣтнето, ромътъ и виното раздражаватъ нервите, а лимонътъ произвожда раздражение въ стомахътъ. Трѣба да видиме сега сѣкога ли гореказанните нѣколко продукта биватъ чисти и сѣкога ли тие принасятъ полза. У Отто Уле, въ неговата замѣчателна книга „Химия на кухнята“, ние намираме нѣколко твърде основателни забѣлжки относително нашите любими напитки, а това ни накарва да укажеме на нѣкои отъ тѣхъ въ сжкращенъ видъ. „Азъ земамъ чашница съ кафе, говори Уле, и доближавамъ я до усните си, — стой, ми говори моятъ вѣренъ агентинъ, водата, въ която е варено това кафе, е нечиста. Солите и кислотите, които са павратъ въ нея, ние можеме да пропуснеме безъ внимание, но азъ виждамъ тамъ цѣла масса органически вѣщества, части отъ мъртви животни и растения, живи водоросли, гъби, инфузории, червеци, личинки и яйца отъ различни насѣкоми. Кладенецътъ, изъ когото е земена тая вода, както ми са чини, са намира твърде близо до нѣкои помийни яма, до нѣкой гривъ или до нѣкои стари гробница, защото азъ виждамъ въ нея разложени органически вѣщества и азотокисели соли. Ако ти си принуденъ да пиешъ постоянно такава вода, то азъ трѣба да та пожадѣя, защото тя навѣрно е сжставялаа прошедшите и ще да сжставяла бжджщите причини на много отъ твоите болѣсти. За да умалиме баремъ колко-годе нейните лошаи качества, ние сме длжни да я размѣсиме съ малко оцѣтъ, който убива животните организми, или да я прецѣдѣме презъ вжглища или презъ дървени сжржки, за да задрѣме органическите вѣщества, или, ако водата е мътна, да туриме въ нѣи малко стипца, както праватъ въ Парижъ и въ Букурещъ, или сжлчени горчиви миндале, както праватъ въ Египетъ.“ Но не само водата може да бжде нечиста. Кавето, което ние купуваме за чисто злато, доволно чѣсто не може да са похвади съ своета чистота. Ако си купувате умлѣно кафе, то въ него са намира голѣмо количество цикории. Искате ли да са увѣрите? Надѣйте въ вашето кафе малко студена вода. Ако въ кафето са намира цикории, то студената вода ще да са ванца въ кафеенъ цвѣтъ, щото не може да са случи, ако кафето е чисто. Но и цикории, който е доволно сжпъ, не бива чистъ. Въ него мѣшатъ печена пшеница, бобъ, ечимакъ, жжладъ, жѣлзна ржда, стрити керпиче, изгорѣлъ краешки дробъ и пр. Но и това е още малко, защото отъ тие измами баремъ не страдае твоето тѣло. А знаете ли какво произлиза отъ зелениятъ чай, когото мнозина пиятъ съ особенно наслаждение? Неговата зеленина зависи отъ прахътъ на гипсътъ и отъ утровната берлинска лазуръ, които доволно чѣсто производатъ лошаи послѣдствия. Освѣнъ тие двѣ утрови, въ кантонскыятъ чай влазятъ 45 процента землести частици, свинцова окисъ, морска пѣна, камедъ, зеленъ купоросъ и др. Сахарътъ, който са нарича сахаренъ пѣсокъ и който е жлтъ и свтинъ, е размѣсенъ съ брашно и съ различни други нечи-

стоти. Пиперътъ, канелата, бахарътъ и др. сж така сж-що вапцани за очи. Но да оставиме това и да продължиме своятъ разказъ, защото комерческите подлоси трѣба да прпслѣдова не физиологията, а полиците. Да видиме въ кое време трѣба да са обѣдва и въ кое да са вечеря, и трѣба ли да са спи тутакси послѣ ѣденето. Умните хора сж рѣшили, че обѣдътъ трѣба да бѣде срѣдъ пладне, т. е. въ онова време, когато са преполови де-пътъ. Обѣдътъ обикновенно са сжстои отъ варени ѣде-нета, изпомежду които главната рола играе супата. Но питане е, защо човѣкътъ употрѣблява варено ѣдене? Не е ли по-естественно да употрѣблява храната си така, както я е приготвила самата природа? Защо човѣкътъ, освѣнъ плодoвете, са не храни съ сурова храна? Защо той употрѣблява толкова време на варение, на печение, на пжржение и пр.? Сѣки отъ насъ знае, че животните са хранатъ съ това, щото имъ е приготвила самата при-рода. Защо човѣкътъ да бѣде изключение! На сичките тие вопросы сжществува само единъ отговоръ; човѣкътъ е сжздаденъ друго-яче, а животните друго-яче. Суровата храна са смпла въ стомахътъ му твжрде тѣжко или сжв-сѣмъ са не смпла. Гжлабътъ гжлта грахътъ цѣлъ, за-щото неговиятъ стомахъ е въ сжстояние да го смѣле. А можете ли вне да направите сжщото? И така, природата не е дала на човѣкътъ ягкъ стомахъ, съ какавтъ са ползуватъ четвероногите и птиците, но тя му е дала умъ, който го е научилъ да са храни съ разнообразни растения и животни. — Разбира са, че сжнътъ са не отнася непосредственно камъ процесътъ на храненнето, и за това ние не би трѣбало да говориме за него, но той има влияние на пищевареннето, слѣдователно ние сме принудени да кажеме и за него пѣколко думи. Да рѣ-шиме вопросите: вредителенъ ли е сжнътъ послѣ обѣдъ или не, и какво влияние има той въ процесътъ на пи-щевареннето? Храненнето и пищевареннето, както е извѣстно вече, сжставляватъ такава сжщо работа (за пѣкоп твжрде приятни) или приятенъ трудъ на нашиятъ организмъ. Ето защо ако храненнето са извршва едно-временно съ вжжкашната дѣятелностъ на нашето тѣло, то не е въ сжстояние да вжзнагради изгубенните части-ци. Въ тие случаи количеството на отдѣляющите са вѣ-щества биватъ по-голѣми отъ оние частици, които вла-зятъ въ кржвта. Изобилиниятъ потъ унищожавя въ тѣ-лото нужната влажностъ, така щото устата сжхнатъ отъ недостаточността на пжунката, която е необходима за пищевареннето. Селѣните говорятъ, че задагътъ имъ е останалъ въ гжрлото, защото изѣденното отъ тѣхъ вѣ-щество имъ е било дадено въ времето на тѣшката рабо-та. Ето защо, когато човѣкътъ сѣдне да обѣдва, той трѣба да са успокои и да си почине. Сжщото трѣба да бѣде и послѣ обѣдъ, когато произхожда пищевареннето и когато тѣлото са занимава съ своя собствена работа. Ако пищевареннето са нарича вжтрѣшния работа на тѣ-лото, то вжжкашната работа трѣба да са остави за вре-ме, защото двѣ лебеници са не посатъ подъ една миш-ница. Че послѣ обѣдъ човѣкътъ трѣба да поспи са види отъ онова природно явление, че той захваща да дрѣме, а природата е най-умниятъ нашъ учителъ. Но сѣки отъ васъ е забѣлжвалъ, че послѣ непроджжителниятъ сжнъ въ насъ са появяватъ нови сили и ние биваме бодрни; а

ако той сжнъ е проджжителенъ, то сичкиятъ нашъ ор-ганизмъ ослабва. А отъ какво произхожда сичкото това? Процесътъ на пищевареннето са извршва химически, т. е. храната са растворя въ стомахниятъ сокъ така сжщо, както са разлагатъ и много други химически сжединения. На пищевареннето помага движението на стомахътъ, ко-йто преобразява храната на хранителна кашица, — щото и сжставлява пжрвата частъ на храненнето, въ времето на което е необходимо крайно спокойствие, слѣдователно сжнътъ е сжвсѣмъ необходимъ. Напротивъ, въ втората частъ на процесътъ е необходима дѣятелностъ, въ про-тивенъ случай храната не ще може да са смѣле добре, и самиятъ сжнъ става безпокоенъ. Но ние не трѣба да лѣгаме тутакси послѣ ѣденето. Сѣки отъ насъ е испи-талъ, че ако лѣгне тутакси послѣ вечерята, то сжнътъ му най-напредъ бива спокоенъ и приятенъ, но утрѣнтъа той чувствува главенни болове, съ по-голѣмо или съ по-малко разстройство на стомахътъ и вжобще съ загуба на силите си: една частъ отъ храната не е могла да са преобрази на кржвъ. И така, ползата отъ послѣобѣдни-ятъ сжнъ зависи отъ неговата непроджжителностъ: кж-сиятъ сжнъ е безвреденъ, а проджжителниятъ влѣче слѣдъ себѣ си лошави послѣдствия. Главенните болове и неприятниятъ вкусъ въ устата ни указватъ твжрде ясно, че човѣкътъ трѣба да са пробуди и че е настанало вече време за работа. Една чаша студена вода послѣ обѣдниятъ или послѣ пощиятъ сжпъ е необходима, за-щото очиства стомахътъ и защото способствува на остан-ките да са разнесатъ по своите мѣста. Разбира са, че вечернията храна, или вечерята, трѣба да са сжстои отъ по-лека храна, нежели обѣдътъ, ако ние и да правиме противното. Пощиятъ сжнъ, който е много по-важенъ отъ послѣобѣдниятъ, трѣба да са не натоварва съ раз-лични тяжести. Сжществува и такова мнѣние, че вечеръ сжвсѣмъ не трѣба да са ѣде. Противниците на това мнѣ-ние говорятъ така: „А немъ джханнето и силното поте-ние въ времето на сжнътъ не увлекаватъ съ себѣ си вода и вжглениа кислота, на които за вжстановленнето е необ-ходима храна?“ И това не сжставлява сжвсѣмъ вѣрно доказателство, че непремѣнно трѣба да са вечеря. Дж-ханнето на спящиятъ човѣкъ е силно, но то не е бжрзо; а силното испарение зависи не отъ значителното количе-ство на водата, която са губи въ времето на сжнътъ, а отъ това, че потътъ подъ завивката са сжбира много по-лесно на тѣлото, нежели презъ денътъ, на откритиятъ въздухъ, подъ влиянието на воздушните течения, които унищожаватъ една негова частъ. Въ времето на сжнътъ човѣкътъ, напротивъ, губи много по-малко отъ своите тѣлесни сили, нежели презъ ношътъа, слѣдователно презъ ношътъа, той не чувствува гладъ и утрѣнтъа бива по-малко гладенъ, нежели презъ денътъ, т. е. ако презъ денътъ ние въ проджженнето на 12 часа ѣдеме три пжти, то презъ ношътъа въ проджженнето на тако-ва сжщо време не ѣдеме ни веднашъ. Изъ сичкото това ние трѣба да разбереме, че вечерята е джжжна да вжстанови нашите изгубенни вече сили, а не да ги усп-ли, т. е. не да првготви нашиятъ организмъ за него-вата ношъна дѣятелностъ. Ето защо нашата вечеря трѣ-ба да са сжстои отъ малкото хранителни ѣденета, и освѣнъ това съ такива, които са смплатъ лѣсно, а ве-

черята трѣба да става 2 или 3 часа преди да лѣгваме да спие. Трѣба да кажеме и това, че вечерното ѣденне не трѣба да бѣде нито горѣщо, нито твърде мазно. Вечерните ѣденета трѣба да са състоятъ отъ хлѣбъ, отъ малко мѣсо, отъ сирене и отъ недопърженни яйца. Между суровото и преваренното яйца съществува голѣмо различие. — първото е легко и хранително, а второто е тѣшко и вредително.

КРАТКИ ПОНЯТИЯ ЗА ЗЕМЛЕДѢЛИЕТО.

Да пропиеме почвата ние можеме съ два начина: първо, ако близо до соленакътъ, на нѣкое възвишено мѣсто, са намира вода, то ние трѣба да я спустиме по соленакътъ; да я оставиме да поѣжи надъ него доволно време, щото да даде на солта възможност да са растопи, и послѣ съ помощта на ископанииятъ нарочно каналъ да я спустиме да истече въ нѣкое ниско мѣсто. Като правиме това нѣколко пѣти, ние ще успѣем да унищожиме по-голѣмата частъ отъ солта и да дадем на почвата облекчение за каква-годе растителностъ. Второ, ако намѣриме такова удобно мѣсто, което би владѣло доста вода, то трѣба да са възползуваме отъ дъждътъ, т. е. отъ неговата вода, щото тя да са стича на опредѣленното мѣсто, да растворя и да унася солта и да облива полето. За тая цѣль ние трѣба да изрѣзваме полето съ множество канале, които да иматъ различно направление, но да са събиратъ въ единъ общъ каналъ, който да лѣжи по срѣдата на полето, а отъ тамъ да са истича въ нѣкое ниско мѣсто. Въ такавъ случай дъждевата вода, ако пада на почвата, ще захване да растворя солта и, като тече камъ каналете, ще да занася съ себѣ си достаточное количество отъ вредителния минералъ. Слѣдъ нѣкое време, като са убѣдиме въ това, че солта въ почвата е останала малко, каналете трѣба да са засипатъ, защото продължителната обливка може да унищожи заедно съ солта много вѣщества, които са растварятъ лесно въ водата и които сж нужни за хранението на растенията, слѣдователно тие могатъ да унищожатъ и плодородието на почвата. Съществува още единъ способъ, който е много удобенъ и полезенъ за унищожението на соленаците, но той до сега е билъ малко извѣстенъ на земледѣлците, защото е откритъ не твърде одавна и защото принадлежи на науката, т. е. на химията. Като разгледваме съставътъ на злата отъ различни растения, химиците забѣлжили, че количеството на обикновенната соль, което са намирало въ тѣхъ, било различно: въ злата на едно растение солта бивала твърде много, а въ друго сжвѣсмъ малко, и, най-послѣ, въ злата на нѣкои растения тя почти сжвѣсмъ не съществувала. Това откритие довѣло химиците до такова заключение, че съществуватъ такива растения, които са нуждаятъ отъ голѣмо количество обикновена соль. И така, ако ние посѣем такива растения на соленаците, то тие не само че ще могатъ да израстатъ въ голѣмо изобилие, но като извлѣкаватъ солта изъ почвата, ще да я направатъ угодна и за други растения, на които солта е непотрѣбна и вредителна. Разбира са, че оние солелюбиви растения, които сж израстѣ на соленаците ние трѣба да покосиме и да ги изнесем изъ нивата, защото заедно съ тѣхъ ще да изнесем и голѣмо количество соль, които сж тие извлѣкде изъ почвата.

А въ оние случаи, когато горѣказанните растения сж до толкова ниски, щото ние не сме въ състояние да ги покосиме, ние трѣба да оставиме това мѣсто за пастбище, т. е. да пукаме по него добитакътъ си, и съ тоя способъ да отпавиме солта въ втрѣшностите на овцете и на кравите. Въобщо сичкиятъ домашенъ добитакъ ѣде съ особено наслаждение солта, която му принася съществена полза. Тая соль е потрѣбна на животното именно за това, че изъ нея са образува такова вѣщество, което влиза въ съставътъ на стомахниятъ сокъ, безъ когото то не може да просъществува, защото тоя сокъ е необходимъ за превариването на храната. Ако добитакътъ ѣде готова соль, то ще да ѣде и оная трева, която сждържа въ себѣ си солени вѣщества, слѣдователно и оная трева, която е израстѣ надъ соленакътъ, принася своята полза. Но тука е необходимо да забѣлжиме, че ако соленака трева са употрѣблява като хранително растение за добитакътъ, то трѣба да са предприимаватъ сичките предосторожности, каквито са предприимаватъ и при употрѣблението на чистата соль, т. е. тая трева не трѣба да са дава въ голѣмо количество, а да са мѣша съ други треви. Когато избираме полезни за нашето предприятие растения, които трѣба да посадиме на соленаците, то трѣба да са рѣководиме по слѣдующите логични сжображения, т. е. най-напредъ ние трѣба да посѣем такива растения, които сждържатъ голѣмо количество соль, а когато тие, въ продължението на нѣколко години, извлѣкатъ изъ земята достаточное количество отъ вредителния за посѣвите минералъ, то да посѣем други, които сждържатъ въ себѣ си по-малко соль. Като продължаваме да сѣем различни растения на соленакътъ, то ще да го доведем до такова състояние, щото той да са преобрази на добра почва, способна да произвежда и такива растения, които нѣматъ нужда отъ соль или на които солта е вредителна. По нашето мнѣние, ние трѣба да садиме растенията така. Най-напредъ трѣба да посѣем живовлекъ (*Plantago*), защото въ злата на това растение са намиратъ почти $\frac{3}{4}$ части соль; а когато тая трева извлѣче достаточное количество отъ почвенната соль, то да насадиме италианска рѣпа (*Brassica oleracea bullota*). Сольта въ злата на това растение съставлява близо около половината отъ тежестта му, слѣдователно то са нуждае по-малко отъ живовлекътъ отъ гореказаниятъ минералъ, но пакъ го извлѣкава въ достаточное количество изъ почвата. Послѣ рѣпата ние можеме да посѣем просо, макъ и свѣкла, въ злата на които са намира приблизително една четвърта частъ соль. Като сѣем тие растения нѣколко години нарѣдъ на едно и също мѣсто, ние ще да дойдем до това, щото нашиятъ соленакъ ще да изгуби сжвършено своите убийствени за питомните растения свойства и ще да са преобрази на плодородна почва. Но ако въ соленакътъ са намира не твърде голѣмо количество соль, то гореказанното правило при сѣянията не е нужно. Въ подобенъ случай ние трѣба да захванем отъ просото и да го сѣем до тогава, дорде посѣянната нива не захване да дава не твърде голѣмо количество жрна. Това ще да бѣде признакъ, че въ почвата са намира малко соль. Представете си сега до каква степенъ е по-удобоиспѣлнимо това срдство, нежели обливанието съ вода, и вие ще да разберете, до колко е важно за общественното благосъстояние сѣко, даже и най-малкото, откритие на химията. Въ първиятъ случай намъ е билъ потрѣбенъ тѣжакъ трудъ, отъ ко-

гото е проходила еднообразна полза, когато второто сръдство употребява даже и вредителните елементи, солта, за нашата полза. 4) Освѣтъ блатата, пѣсакътъ и вредителните за растенията кислоти, земледѣлецътъ може да сръшне на своятъ пѣтъ и такива прегради, които препятствуватъ на неговите занятия и които биватъ не по-малко опасни за неговите растения. Най-главните препятствия, които са сръщатъ доволно чѣсто, сѫ корѣните и китюците на освѣщените гори, крѣтчинните, които са сръщатъ доволно чѣсто, и каманете. Корѣните или китюците земледѣлецътъ обикновено изкартва съ просто сръдство, т. е. съ колъ или съ рѣсакъ, като пресича предварително дебѣлите корѣне, които свѣзватъ китюците съ земята. Като са избави отъ голѣмите препятствия, т. е. отъ китюците, земледѣлецътъ обикновено оставя въ пренебрѣжение другите препятствия или корѣните, защото е почти невъзможно да ги унищожи съвсѣмъ. Но да са изоре такава една мѣстность, която до това време е била покрита съ китюци, е потребно особено орудие или особенъ плугъ, комуто да не препятствуватъ корѣните. На оние мѣста, по които презъ пролѣтъта са разливатъ рѣките, водата оставя на полетата донесенните отъ нея дървета, храстечи, пѣрчици, шума и пр. Сичката тая смѣсъ са разнася по полето и сѣставлява отдѣлни купчинки, които, като изгниватъ, образуватъ черноземъ, който покрива заливаемото поле съ възвишения и съ почки; а тие препятствия сѫ доста важни за земледѣлецътъ. Разбира са, че въ тоя случай най-главната обязанность на земледѣлецътъ е да не оставя полето си на неговата сѣмбда, т. е. да не оставя да гниятъ по него и да сѣставляватъ купчини донесенните отъ водата растителни предмѣти, а да ги сѣбира, да ги носи дома си и да ги гори за своите домашни потребности. Разбира са, че ако земледѣлецътъ не направи това, то ще да има голѣми мъки, защото въ тие случаи не помагатъ нито земледѣлческите орудия, нито силата на воловете. Неравното поле, както ще да видиме по-послѣ, препятствова на растителността да расте, слѣдователно земледѣлецътъ трѣба да са погрижи за отстранението на това зло. За унищожението на крѣтчинните или на кочките са употребява просто орудие, което са сѣстои отъ полусанджкъ, който стои на остъ и които са повдига съ помощта на двѣ колѣлета. Заднята страна на тоя полусанджкъ има около $\frac{1}{4}$ аршина дълбочина и порядочна широчина, и като върви напредъ, той са стѣснява постепенно и свѣршва са съ остаръ ножъ, който отрѣзва крѣтчинните. Въ това орудие са върѣга обикновено единъ конь или два слаби вола; а управлява са отъ единъ работникъ, който са държи за една тояшка, която е закована за полусанджкътъ, и съ помощта ѝ снуца или извдига остриятъ край на санджкътъ. Работникътъ слага остриятъ край на полусанджкътъ до крѣтчинната, която отъ силата на коньтъ или на воловете са отрѣзва и влазя въ полусанджкътъ. Тогавъ той, като натѣгне тоягата надолу, повдига остриятъ край на санджкътъ и закарва пѣръстѣта на опредѣленното мѣсто. Разбира са, че това орудие унищожава крѣтчинните и закарва земята имъ дѣто трѣба много по-лесно, нежели съкое друго сръдство. Ако на земледѣлецътъ препятствуватъ камане, то, спорѣдъ количеството имъ, понекогашъ бива твърде тѣжко да са отстранатъ, а по нѣкогашъ сѣвсѣмъ лесно. Ако каманете, които вредятъ на земледѣлецътъ, сѫ малки, то трѣба да са сѣбиратъ и да са изнесатъ изъ нивата; а ако сѫ твърде

голѣми, то за тѣхното унищожение сѣществуватъ два средства: 1) да са раздробатъ, съ помощта на барутътъ, на ситни и да са изнесатъ; 2) да са ископае близо до голѣмниятъ камакъ дълбока яма, камакътъ да са спуше въ нея и да са засипе съ пѣръстъ.

(Продължава са).

ЗА ВОСПИТАНИЕТО ВЪОБЩЕ

Извѣстно е вече, че мъжете въ Франция, на които сѣмбдата зависи отъ по-силните (а бѣдните чиновници сѫ твърде изобилни), твърде скоро губатъ своето повѣвческо достоинство и чувството за своятъ дялъ и обязанности. и открито продаватъ предѣстите на своите жени. Жената е станала доходна статия и записва са на първиятъ номеръ въ семейните бюджети. Доволно чѣсто самиятъ мъжъ ѝ показва наддѣлжаниятъ пѣтъ: „трѣба, душо моя, да глѣдашъ, щото да имъ показвашъ само лицевзата страна на стоката; хубавото трѣба да са харчи по-малко; съкога оставиъ своятъ мили и любезни съ добааръ апетитъ, защото това сръдство помага на кесията ми; не трѣба да го насищавашъ до разстройство.“ Мъжътъ самъ контролира бюджетътъ и сѣставлява равномѣтката при свѣршването на годината. Той не само че саамъ доводжа въ къщата си различни паразити, но и обявлява имъ безъ никакви церемонии, че ако жената му имъ е обща, то трѣба да бждатъ общи и кесияте имъ. И тѣка, за сребро са продава и купува семейственната чѣстъ, достоинството на човѣкътъ и тѣлото на майката, която е длъжна да отглѣдва дѣца! Разбира са, че подобна екомерция разрушава до самото основание сичкото благодѣтелно значение на семейството. Дѣто са появява подобна търговия, тамъ не сѣществувъ вече семейство, таамъ са възцарява фамплярень развратъ, който е по-гнуснавъ отъ уличниятъ, защото са распространява по сичкоото господарство като господарственна потребностъ. „Азъ познавахъ въ Парижъ една титулована аристократка, говори Леонардо, която, като имаше 100,000 франга годишенъ доходъ, получаваше маршалски пенсionъ отъ 40,000 франга за своята върна, но отвратително-гнуснава служба, отъ единъ безобразнѣиш авонѣ (миситинѣ), съ когото една отъ хубавиците на полусвѣтътъ не пожелала да има свѣзка и за най-голѣмите сумми, рагее qu'il est grelé, difforme et infecte avec une figure de jésuite et de mouchard et des petits yeux gris, — такавъ бѣвше и панстина, азъ го видѣхъ, и тие 40,000 франга са заплащаха най-повече по смѣтките на знамѣнитиятъ Вортъ за бални наките.“ Балните наките замѣняватъ чѣстъта на семейството и достоинството на човѣкътъ! Въ Франция, дѣцата, новорожденните младенци, са испроваждатъ въ провинциите и раздаватъ са като кушденца на воспитание, далече отъ семейното огнище. Истина е, че въ Франция мъжете са стараятъ да иматъ колкото са мооже по-малко дѣца, — тамъ твърде малко семейства иматъ повече отъ двѣ или отъ три дѣца. И какво? — Майката и въ такавъ случай са старае да са избави отъ тѣвхъ, испроважда ги въ нѣкое село и предава ги за 100 франга въ ръцете на нѣкоя бѣздушна подойница, защото тя, родителницата, желае да са наслаждава, т. е. да са предава и на най-гнуснавиятъ развратъ. Но Леонардо е обѣр-

налъ вниманието си само на онзи развратъ, който са появява у сръднѣното сѣсловие, т. е. у чиновниците и у офицерите: а ние знаеме, че развратътъ въ висшите кръгове е много по-каленъ, много по-чудовищенъ и много по-безобразенъ. Канканете на Наполеоновата империя, извиванията на г-на Тьера, новите побѣди на католическото духовенство и взаимните низкопоклонства между членовете на националното сѣбрание ни представляватъ много по-ужасенъ развратъ, нежели домашните тайни на второстепенните чиновници. Ние сме готови да извиниме по-напредъ онзи развратъ, който са появява по причина на економически нужди, нежели онзи, който произхожда съ пѣль да са уварди тая или оная система, която е необходима за нѣколко частни лица. Ние знаеме, че ако Наполеонъ III. занимаваше безспокойниятъ французски народъ съ полугоди тѣла или съ изящни жепски форми и съ непужни на Франция побѣди, то сѣвременната французска република го занимава съ нѣкакво си „алено бждѣще“, за достигнението на което главните роли играятъ воспитанието, калугерските мантии, надающите отъ небето богородици, езуитските параграфе и личните качества на Макъ-Махона. Но да видиме съ какви бон са описва французското воспитание, отъ което зависи най-много гореказанното бждѣще. „Дѣвиците, говори Леонардо, са воспитаватъ въ манастирите, dans les couvents, съ най-езуитскиятъ способъ. Тие ходатъ съ наведени очи, но въ тѣхните поглѣди са забѣлѣзва вътрешностъ, кокетство и подозрителностъ . . . Щомъ ги видишь единъ пѣтъ, то извѣднатъ ще да помислишь, че ей сега ще да си свадатъ условенните маски. Тие никога не поглѣдватъ човѣку въ очите tant qu'elles sont demoiselles, стоятъ далече отъ него и криятъ са жди майка си. „Maman, nous avons peur“, говорятъ тие, а въ гласътъ имъ така и звучи вече фалшива потка, слушатъ са вече яростни и побѣдни звукове, които ще да загърматъ когато са достигне свободата, т. е. когато младата дѣвойка стане жена и когато сичките пѣтища и са откриятъ. Тогава иди да я удивишь, мжжю, иди да я спасишь отъ одного, отъ другого и отъ третѣго . . .“ А отъ дѣ ли сѣ са земале у нея сичките тие качества, съ които са отличава въ поживѣлите вече подъ ясното небе, и щастливо, и бурно, и двоемисленно, камелии? Тя стѣня храбро, като Наполеоновски солдатинъ; тя глѣда сѣкому смѣло въ очите, и поглѣдътъ ѝ калесва не младите и не хубавците, а заслужениите и високо-стоящите; тя знае цѣните на сичките Воротски манифактурни и неманифактурни стоки: най-послѣ, тя умѣе да намира пари, да поддържа кредитътъ на мжжътъ си и да задоволява своите собствени кредиторе. А въ какво положение са намира французското младо поколѣние, надѣждата на Франция, бждѣщите побѣдители на свѣтътъ и готовите вече отмжстителни на Пруссия? „Въ Латинската махала, продължава Леонардо, т. е. въ класическия кварталъ, дѣто са намиратъ разсадниците на образованието или дѣто са воспитаватъ французските младежи, царува отчаянъ развратъ и крайно распутство. Изсмуканните фигури на студентите съ овѣхтелите преди време лица изкавалаятъ бѣсни канкане и преставляватъ своите костеливи сламенни крака въ най-безобразнѣйшите „ла“, въ Closerie des lilas, съ падналите сѣздания изъ най-низките класове.

Учението върви като утрова между повсемѣстното растление на нравите . . . И сичкото това произхожда при зората на животътъ, въ най-крѣхките години, когато би трѣбало да бждатъ отворени и дѣте половини на вратата или сичките пѣтища камъ високото, камъ прекрасното, камъ честното и камъ идеалното (?) и както душата възприемава сичко съ такавъ огънь и съ такава любовъ!“ И тие развадени Купидоне, които сѣ изгниле отъ венерически болѣсти и които сѣ разслабиле своите душевни сили съ различни вътрогонства (съ безженици, съ пиянство, съ развратъ и пр.) пушатъ остри стрѣли сръщо правителството, прислѣдоватъ авторитетите, критикуватъ черковните постановления, смѣятъ са на фамилярните обичаи, подиграватъ са съ обществените понятия, псуватъ останките на човѣческата нравственостъ и пр.! „Това ли е воспитание и образование на юношеството, пита г. Леонардо, — което може би е най-блѣстѣщо по своите дарования, — което би могло да воспита човѣчеството? Това ли са нарича образование, когато животътъ на човѣкътъ са утѣва и заглушава съ тинята на развратътъ въ времето на зората и при самото начало? Азъ бѣхъ, азъ живѣхъ въ тоя кварталъ, азъ слушахъ въ наваденните отъ димъ кафенета най-отчаяннѣйшите викове, прегракналите и отъ преди време разслабенните гърди на тие младежи, които бѣха вече пѣлни съ преснищене отъ животътъ и които изригаха най-страшните проклятия противъ сѣвременните общества. — „Е-е, та тука са воспитаватъ злодѣйци, тигри, общественни престѣпници, които сѣ джѣлни да изѣдатъ мирните граждани,“ би извикналъ онзи човѣкъ, който не би билъ предупрѣденъ, че на това мѣсто са воспитаватъ граждани. А и могатъ ли да иматъ тие нещастни сѣздания друго направление, когато студентинътъ въ продължението на три години е усилѣлъ вече да закопае сичките свои млади и честни сили, съ които са отличава живота и великото, т. е. когато той е билъ вече и любовникъ, и фамилярностъ, и баща, и тиранинъ, и чапѣжиятъ, и картоиграчъ, и революционеринъ, и баррикадистъ, и преподавателъ, и губерниоръ, и управителъ, и туристъ, и дуелистъ, но само не студентинъ, т. е. само не онова, щото би трѣбало да бжде? Отворете вратата на кафенето и поглѣдайте на слѣдующата картина, т. е. на столътъ, който е облѣянъ съ пиво и съ пепелъ, на зловѣщо-намържденната физиономия на студентинътъ, който са е предалъ цѣлъ на страшниятъ развратъ, и на неговата достойна другарка — на набѣлѣнната, на напаренната и на безчувственната развалина отъ развратътъ, която ежеминутно повтаря: „chien“ и „cochon“, и вие ще да видите една отъ най-главните причини на сегашното безотраднѣно сѣстоиние на обществото. Питане е, при такавъ сѣставъ на семейството, при такива майки и бащи, при такова воспитание и образование на дѣцата, на младежите и на дѣвиците, може ли да са сѣстави добродѣтелно семейство, може ли да остане нѣщо отъ тоя прекрасенъ, божественъ институтъ, и не е ли това, при тие условия, сѣюзъ между порокътъ и злото, намѣсто да са сѣстави сѣюзъ между добродѣтелята и доброто, и не води ли подобно семейство върно и положително камъ противоположните цѣли — камъ сѣкакви безрѣдци и безчинства? Може ли да бжде здраво и ягко господарственното

здание на Франция, ако въ нейният корѣнъ, въ семейството, влохатъ развадени и заразителни сокове? И така, главното нещастие са заключава въ това, че въ Франция е болѣнъ корѣнътъ, отъ когото зависи и господарствениятъ организмъ. „По причина на сичкото това, говори Леонардо, въ французските семейства могатъ да са расхождатъ не само трети лица, но и четвърти, пети и различенъ родъ паразити.“ Сичката сжвременна драматургия въ Франция, toutes les nudités, сичката Оффенбаховщина сѣди на шията на семейството, кълве и души го, — уморява го съ думи и съ звукове, ъзди го и разлага го. Вие рѣдко ще да чуete въ музиката дълбоки мотиви и прочувствования акорди, а въ сждржаннето и въ думите вие нѣма да намѣрите човѣчески смисла, но само музика на пантеоните и на полишинелите (сойтарните), и при това фразите и рѣчите биватъ дѣтински, плоски, безъ изящество, право отъ щърклото, право за капантъ на страстите, — обдѣклото така сжщо води право камъ нея, музиката, сждржаннето, думите и сичките други фрази вжрватъ право камъ нея. А отъ какво произхожда сичкото това? Отъ това, че сичко излиза изъ единъ источникъ на страстите — изъ плотьта, а не изъ душата. Душата вжзвисява и облагородява страстите, и тогава излиза висока драма, висока комедия, висока музика и високи изрѣчения. Тѣлото служи d'incarnation на душата и душата знае какво туря въ него за това, за да го облагороди и да го вжзвиси, т. е. да го направи достойно за себѣ си. Когато сжвременните драматурзи на Франция пишатъ, то чувствуватъ повече leurs sens, а не душа. Ето защо тѣхните произвѣдения сж станале парзни и защо не привлѣкаватъ вниманието на здравето човѣчество. Страстите биватъ прекрасни и велики само тогава, когато сж освѣщени съ душа, но безъ душа тие сж непривлѣкателни и недостойни за човѣкътъ. „Злото е станало, говори Леонардо, до толкова голѣмо, щото Дюма et Comp. жадеатъ да влѣзатъ въ семейството съ пищовите въ рѣка и да извикатъ: Убивайте, други неходъ нѣма.“ И наистина, кому въ Франция ще да испроводите болното семейство? Въ черкова, при свѣщенникътъ, но на свѣщенникътъ повече не вѣрватъ (и иматъ право), а черковата е станала храмъ на празни обряди; — при моралистътъ, но моралистътъ е падналъ и самъ твърде ниско и вѣрующите му са смѣятъ въ очите; — при авторитетите, но авторитетите сж развѣичани; — при психологите, при драматургите и при романистите, но тие само разтравятъ раните, вжспламениватъ страстите и подаватъ пищове въ рѣцете ви. По мнѣнието на послѣдните литературни дѣатели, сжвременното литературно произвѣдение трѣба да бѣде облено съ кръвъ, защото безъ нея не става ефектъ. Бѣдните семейства! по-напредъ ги облиха съ калъ, а сега ги заливатъ съ кръвъ, и на тая смѣсь ръководителите на човѣческите общества са стараятъ да сжздадатъ нѣкакви си нови идеи, нови пласти! и изъ тая смѣсь искатъ да издѣятъ ягкъ фундаментъ за господарството! Когато Дюма пожелалъ да изговори своята блѣстяща рѣчь въ Академията и когато видѣлъ около себѣ си цѣли четиресетъ души „безсмъртни академици“, то почувствувалъ смущение и рѣкалъ: „не водете джщерите си въ театрата, защото ние пишемъ не за тѣхъ.“ А за кого вие пишете? За майките, но майката

воспитава своите джщери. Ние мислиме, че ако майката изгуби своята нравственностъ, то тя ще да има убийствено-усжжршествованно въ тие отношени влѣяние и на своята джщери, която са воспитана подъ нейниятъ надзоръ. Ако вие са признавате, че дѣвците не трѣба да глѣдатъ вашите пьеси, то ние имаме повече основания да мислиме, че не трѣба да ги глѣдатъ нито майките на семействата. На майката, безъ сжмнѣние, сж повече погрѣбни и добродѣтели, и честността, и срамътъ, защото тя е воспитателка, отъ колкото на дѣвцата. Ето е още воспитателка. А какво ще да кажете за мъжете! Не мислите ли вие, че на мъжътъ е простително да види сичко, да слуша сичко, да прави сичко и да се наслаждава отъ сичко? Безъ мъжътъ жената никога не би станала престъпница, защото не би имала съ когото да дѣли своите тѣлесни страсти или своятъ развратъ. По нашето крайно мнѣние, ако на човѣчеството е нужна здрава умствена храна, то отъ нея трѣба да са вжсползуватъ най-напредъ монополистите на нравствеността и учителите на обществото. (Проджжава са)).

ЗА РАСПРОСТРАНЕНИЕТО НА НАЙ-ВАЖНИТЕ ХРАНИТЕЛНИ РАСТЕНИЯ ПО ЗЕМЯТА.

(Отъ М. И. Шлайдена).

За да удовлетвори потребностите на своето сжществование, човѣкътъ е избралъ по сичката земя почти само еднолѣтни растения, т. е. такива растения, които въ продължението на нѣколко месѣца сжвршватъ сичкото свое сжществование или развитието на своите части, които сждржатъ въ себѣ си хранителни вѣщества. Да кажеме на кратко, човѣкътъ е успѣлъ да са освободи въ полутропическите страни отъ вредителността на сужките времена презъ годината, а въ малко по-високите ширини отъ неблагоприятното влѣяние на студътъ, и да обезпечи за себѣ си вжзможността да обработва такива растения, които на едно мѣсто би погинале отъ мѣстните сушини, а на друго — отъ зимните студове. Като оставиме на страна плодовите джрвета, които служатъ за наслаждение, а не за насжщна потребностъ, то у насъ на сичката земя ще да останатъ изъ дѣйствително хранителни растения, които иматъ джресенъ видъ, само три — хлѣбното джрво, кокосовиятъ орѣхъ и финикътъ, които наистина на значително пространство доставляватъ главната храна на голѣма масса хора. Ето защо тие растения въ послѣдното време сж станале предмѣтъ за обработване. При тѣхъ ние можеме да причислиме, за тѣхната брашияна сжрцевина, само цикадеята и саговата палма, които сж распространени на твърде ограниченна облаастъ въ Остъ-Индия. Сичките други хранителни растения или иматъ вжзрѣлъ, прозябающъ подъ земята корѣнъ, или сжскающъ отъ себѣ си класове, които живѣятъ само нѣколко месѣца и на които са развиватъ цвѣти и зрѣятъ шиловите, когато той самъ сии подъ защитата на земниниятъ покровъ и противъ са на климатическите измѣнения, или сжжршено умара послѣ краткиятъ периодъ на прозябането и оставя залогъ за бждщето вжзрождение въ джрмлющиятъ зародишъ на зърното. На първото отъ дѣ-

въ послѣдното отношение. Въ Лапландия и въ сѣверна Азия нарѣдъ съ ечимикътъ са появява ржѣ, която, по причина на неблагоприятниятъ климатъ, са ражда само въ щастливите години и за това не съставлява въ тѣснѣ смисла главната храна. Само въ Норвегия, въ Швеция, въ Финляндия и въ сѣверна Россия ржѣта става истинно хлѣбно жриво, съ която са присъединява въ сѣверна Англия, въ Германия и въ срдѣна Россия пшеницата така смѣщо, както по-напредъ ржѣта са съединяваше съ ечимикътъ. Пшеницата става преобладающе значно растение въ срдѣна Германия, въ Южна Англия, въ Франция и въ обширната восточна областъ, която обгърща сичкото Каспийско море, а близо до басейнътъ на Срдѣно море и по сичка сѣверна Америка слѣдъ пшеницата върви кукурузътъ. Намѣсто послѣдното растение въ Египетъ и въ сѣверна Индия са появява оризътъ, който отъ своята страна става преобладающе на двата индийски полуострова, въ Китай, въ Япония и на остъ-индийските островѣ; но на западниятъ брѣгъ на Африка той дѣли това господство съ кукурузътъ, който, съ не голѣми изключения, са явява като изключително значно растение въ по-голѣмата частъ на тропическа Америка. При уменшающата са топлота пшеницата изново смѣня въ своите права въ южна Америка, въ Африка и въ Австралия. Много по-малко значение има обработваннето на тѣфа (Tef) и на токусътъ (Tocusso) въ Абиссиния, просото въ западна Африка и елевзинътъ (Eleusine) и просото въ Остъ-Индия. Но нѣкои и други растения играятъ много по-значителна рола въ прехраната на човѣкътъ, нежели тие тревѣ, които ние забвѣдѣвахме по-горе. Въ сѣверниятъ поясъ гречихата (*Polygonum Fagopyrum*) са явява послѣ ечимикътъ и ржѣта като предмѣтъ за доволно обширна обработка. Освѣнъ бананите, за които ние говорихме по-горе, ямовиятъ корѣнъ, маниокътъ и бататите, съставляватъ значителна подпорка за ежедневната прехрана на тропическите жители отъ стариятъ или отъ новиятъ свѣтъ, а на Андите съ тие растения са съединява своеобразното растение киноа (*Quinoa*), което дава въ едно и смѣщо време и приятни на вкусъ гулин, и семена, които приличатъ на гречиха. Най-послѣ, ние сме длжни да упомниме хлѣбниятъ плодъ, който въ точенъ смисла на тая дума съставлява главната храна на жителите отъ голѣмата бразда на оние островѣ, които са провлачатъ презъ сичкото тропическо море отъ Остъ-Индия до западниятъ брѣгъ на Америка, т. е. за онзи плодъ на онова голѣмо дърво изъ семейството на копривните растения, което е заслужило съ своята полезность названнето хлѣбно дърво. За разнообразие мнозина насаждатъ на единъ рѣдъ съ това дърво тарроовъ корѣнъ, такнови гулин или нѣкои папоротникови растения, на които брашнѣвните класове съставляватъ вкусно ѣдене. Да кажа ли нѣколко думи като заключение и за бърбониятъ, който отъ планинските бърда на новиятъ свѣтъ са е распространилъ така бързо по сичката земя, щото по много мѣста той грози, за нещастieto на хората, да изтека сичките други хлѣбни растения. Само една частъ отъ смѣщото негово отечество, именно Мексика, е останала свободна отъ него, и въ сегашното време насаждатъ по брѣговете не голѣмо количество доволно дошави плодове само за това, за да предложатъ на сво-

ите изнѣжени европейски гости онова ѣдене, което наистина може да са нарѣче тѣхно отечествено ѣдене. А и защо бърбониятъ да бѣде пушенъ на оная страна, дѣто многовѣчната обработка още така малко е ослабила почвата, щото при най-малките старания презъ дошавата година кукурузътъ дава 200 жрна, а въ плодородните години около 600? А ние, които считаме себѣ си за велики агрономи, ореме, ториме и сѣеме съ най-искусно-направенните машини и въображаваме си, че сме направили богъ знае какво дѣло, ако ни са удаде да добиеме отъ класътъ 12 жрна! Но и за това ние сме обязани не на своето искусство, на което ние съ удовольствие би приписале тоя резултатъ. Най-дошаво обработенната почва дава въ благоприятните години повече изобилна жѣтва, нежели въ най-благоприятната година може да даде най-добрата и най-добре обработенната земя. Разбира са, че само онзи, чийто недалечевиденъ взоръ са спира надъ браздите, които смѣрватъ сѣ неговиятъ плугъ, може още да държи въ своите гърди чувства за значението на човѣческата дѣятелность. Който разгѣдва съ свободенъ погледъ сичката повърхность на земята и който разгѣдва съ голѣми размѣри играта на творческите сили, той ще да са усмихне надъ лѣзящиятъ и старающиятъ са мравуненъ, който са нарича човѣчество и който при сичката своя въображаема мѣдрость не е въ състояние да измѣни ни най-малкото дѣйствие на законътъ, когото природата, тоя тиранически гигантъ, натоваря на своите робове.

НАРОДНА ПѢСЕНЬ.

Герданъ презъ гора вървѣше,
Презъ гора, презъ люлекова,
Храчева коня ѣздеше
И на гората думаше:
„Горо ле, горо зелена,
Водо ле бистра, студена,
Гиздава Мургащ-планино!
Нѣщо ще да та попитамъ,
Правичко да ми обадишь. —
Що ми си, горо, завѣла
Безъ време, горо, раничко
Преди день св. Илия, —
Да ли та слава попари
Или та пожаръ изгори?“
Гора е нѣма сѣкога,
Никому дума не казва,
Ала Гердану продума:
„Гердане, младо юначе,
Отъ бога добро видѣло.
Ако ма витай да кажа,
Правичко да ти обада:
Нито ма слава услани,
Нито ма пожаръ изгори.
Ама ми тѣшко остава
Отъ твоите млади овчере
И отъ твоиятъ кезая.
Снощи е Петко преминалъ
Съ твоите вакли овнове
Презъ самодивско игрище,
Презъ зелената тентява,
И си овцете помами
До самодивско кладенче.
Кога сѣднаха да ѣдатъ,
Самодиви смѣ изгѣде,
Та на на Петка думаха:

„Петко де, млада кехайо,
 Я дай ни, Петко, я дай ни
 На овчерете сжрцата
 И по двѣ капки черна кръвъ,“
 Петко са тихо молеше,
 Като молеше думаше:
 „Азъ имамъ либе вѣчано
 И двѣ дѣцѣ близнеца, —
 И овчере сж женени
 Става вѣчъ деветъ години.“
 Тогазъ са вихри вдигнаха
 И ти овчере грабнаха,
 Самичекъ Петко остана,
 Остана, ама защо е,
 Главата му е бѣлъ камакъ
 А сжрцето му черенъ джбъ.“

Нарѣчието на тая пѣсенъ е Коприщенско).

КНИЖЕВНОСТЪ.

„Книговище за прочитане. Списува Докторъ И. А. Богоровъ. Книжка шеста.“ Виена 1875 г., in 8°, стр. 32. Цѣна (колкуто испросиме), т. е. (преведено на бжлгарски) „Книгочистилице за не-извѣстни причини. Написалъ врачаръ И. А. Богорововъ. Книжка шеста,“ и пр. Ние мислиме, че съ подобно заглавие г. Богорововите премждрости би биле много по-добре характеризирани, защото бжгарете не казватъ нито докторъ, нито докторка, а казватъ врачъ (св. Врачъ) или врачаръ и врачка или врачарка, и не казватъ Богоръ, ами Богоровъ (отъ което произхожда прилагателната или прекорителната титла на господинна Богорова). Но да оставиме шегата на страна. Мвозна гвоятъ, че бжлгарските писатели иматъ наклонность или да лудѣятъ, или да мждруватъ, или да гонатъ вихрите, и че по-голѣмата частъ отъ тие писатели не сѣдатъ на своите столици, не сж въ своето естествено гнѣздо, нѣматъ свой мозакъ, съ една дума, иматъ работа съ Михая Тахгаджията. Това мнѣние са потвърждава и съ книжките на г. Богорова, въ които ние намираме дълбоки критическо-филологически разсждения, но ни една здрава мисаь. Г. Богорововъ са е завѣлъ да оправи бжлгарскиятъ езикъ, когото е той изучаь и разглѣдвалъ, слѣдователно той ана-томира сѣко новопоявивше са литературно дѣло, премята различни думи, превожда ги на бжлгарски и сжвѣтува писателите да ги приѣматъ безъ друго, защото той, г. Богорововъ, са е родилъ въ Калюферъ, дѣто бжлгарете сж свѣти и безрѣшни и въ етимологическо и въ синтакстическо отношение. Така напримѣръ, той ни сжвѣтова да пишеме Свѣтовна Бывалица, намѣсто история, Смѣтачница намѣсто аритметика (стр. 1), простъ намѣсто сиромакъ (стр. 2), едноставни намѣсто прости, растворяне намѣсто развитие (стр. 3), четеница намѣсто читанка, неволя намѣсто нужда, трупъ намѣсто тѣло, невидѣно намѣсто невидимо (стр. 5), жалба намѣсто сжжрь, неврѣнците намѣсто езичниците, прошка намѣсто изгавление (стр. 6), день намѣсто поща, свѣтлина намѣсто день, кжсичкото намѣсто краткостъ (стр. 7), куй описни намѣсто живописни, принося намѣсто донесе, растушно намѣсто утѣшително, прѣговоръ намѣсто утѣши, по-голѣмо намѣсто по-важно, жартви намѣсто жетви, приетени намѣсто приятели, пичъ намѣсто копеле, погнатъ намѣсто гонимо (стр. 8). Разбира са, че ние сме

готови да приѣмеме сжвѣтите на г-на Богорова и да бж-деме негови послѣдователи само въ такавъ случай, ако негово словѣсие пожелае да не оскжрбява така безжалостно Сопотненци, Карловци, Коприщенци, Русенци и Свищовци, т. е. ако усвои баремъ слѣдующите думи. Намѣсто Калюферъ-ние го модиме да пише коприва, защото думата Калюферъ е гржцка; намѣсто Др. Богоровъ трѣба да списва книговища — да пише врачъ Богорововъ трѣба да лапне пѣтътъ, да вжрви по сжрната и да не бере срахове нито за бжлгарската книговищница, нито за бжлгарскиятъ езикъ, нито за пловдивската поща; най-послѣ, намѣсто Др. Богоровъ е сжставилъ бжлгаро-французски и френско-бжлгарски рѣчници той трѣба да яви на народѣтъ, че врачъ Богорововъ е превелъ рѣчникѣтъ на Рейфа и че рускиятъ езикъ въ тоя рѣчникъ е измѣненъ само съ нѣколко юсове. Освѣнъ филологическите открития, врачъ Богорововъ е номѣстилъ въ своето „Книговище“ и нѣколко други доволно интересни статийки, които заслужаватъ особено внимание, защото са написани съ такавъ меденъ езикъ, отъ когото не би са отказале ни мухите, ни джрвениците, ни паѣците, ни молците. Насладете са. „Нѣ, онова щото знааь, и тамъ е тѣхната сладкодумность, то е, че прѣди три хиляди години човѣкъ е живѣлъ тукъ; човѣкъ, да са разбираемъ тукъ, а нѣ архитекторѣтъ, кунописецѣтъ, каменодѣлецѣтъ и сичто (.) щото обича ветарѣтъ, а човѣкъ съ свои-тѣ мисли, съ свои-тѣ страсти, съ свои-тѣ поревки и угоди, съ своите тегла (отъ капжните ли?); човѣкъ, който обича и който мрази, който убива и който затрива, сарѣчъ животѣтъ! че то е животѣтъ на човѣка и не заличивый печѣтъ по тѣя назиждени каманѣ, който ги прави изговорни и хубави. Отжмнете мисельта за човѣшкѣй животъ; махнете тоя коларъ, който минува прѣзъ Форумъ, тоя коларъ, пжрвий клупъ на тая верига човѣци раздѣлени съ стѣпала на родове, който възкачва вѣковете и са привжрзува до Кесара, отжмнете човѣка; тѣя каманѣ нѣма веке нищо да кажатъ на твоа дума, и едѣмъ ли тогава да поискваха очите ни да ги питатъ.“ Разбирате ли нѣщо? Изъ сичко са види, че врачъ Богорововъ са е рѣшилъ да стане бжлгарски оракулъ. Не напразно са той занимава съ гржцките класици! Алисъ „лудъ свири, лудъ играе, кой ги глѣда, умъ нѣма.“

Събранѣе на най-употрѣбителнитѣ мо-литви, съ обясненѣето на отдѣлни думи и израженѣя и съ изяснително изложенѣе на цѣлия сжставъ на сѣка молитва. Отъ протоіерея Мартиния Чемека. (Отъ петото изданѣе.) Превелъ отъ русски Р. К. Второ издание. (Браво, второ издание!) Виена 1875 г. Издалъ Хр. Дановъ. in 12°, стр. 55. До сега наши-те бжлгаре ходѣха въ черкова и предумваха своите сжсѣди и сжсѣдки само за това, защото не разбираха молитвите, които четѣха поповете, които пѣха псалтовете и които бржничѣха дѣцата, но това безбожно дѣло ще да са прекра-ти окончателно, защото протоерей Мартинъ Чемека са е постаралъ да разсѣче гордиевиятъ възѣлъ, а г. Р. К. е ималъ добрината да го побжлгари. И наистина, разбирале ли са нѣщо наши-те бжлгаре, когато сж слушале въ черкова: „Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу, нынѣ, и присно, и вѣвѣки вѣковъ, аминъ?“ Отъ сега нататакъ бжлгарете ще да

чистата тая молитва така: Слава на тріединнаго бога! Слава на Бога Отца (,) на Бога Сына и на Бога Духа Святаго! Слава на Господа сега, винаги, и въ сичкиѣ времена, когато изминатъ и изчезнатъ столѣтіята и тысячелѣтіята. Истина тѣй!“ (Шекъ и). Едно само ни е непонятно. Ще ли тая молитва да са пѣе или само ще да са чете? Ако са пѣе, то многочисленните на, които са срѣщатъ въ нея, ще да ѣ дѣдатъ такова значение, каквото вжобще има грѣцката псалтекия, съ сичките свои прѣхѣсти те-не-но-не и тра-ла-ла-ла. Да видиме сега сичките ли молитви сѣ преведени на руски и отъ руски на бѣлгарски и сичките ли славянски фрази сѣ обяснени както трѣба. На 7-та страница ние намираме слѣдующата молитва: „Царю небесни, Утѣшителю, Душе (душо, а не душе, защото думата душе е умалителна отъ душа) на истина, който си на сѣкадѣ и сичко изпълняиш и сѣвършенствуваиш (тая дума е притурена), скровище на сичко добро (???) и който даваиш животъ, ела и живѣи въ насъ (?? тая фраза ние никога не би са рѣшили да преведемъ така), и ны очисти отъ сѣка нечистота и спаси, Милосѣрден, душиите наши.“ А знаете ли какъ е обяснена въ тая книжка третата Моисеева заповѣдъ „неприѣми имене Господа Бога твоего всуе?“ „Безъ особена нужда не произнасяи името на Господа Бога твоего, защото е велико и свѣто.“ Хубава работа! Бѣлгарската по-словица, която говори, че дорде гѣрмотевицата не загѣрни, бѣлгаринѣтъ са не крѣсти,“ трѣба да е произлѣзла отъ това учение. Другъ вопросъ. Защо и за кого са преводатъ и печататъ тие книжки, когато ние нѣмаме още грамотно написанъ букваръ? И още второ издание! Трѣба да забѣлѣжиме и това, че бѣлгарскиятъ народъ трѣба да има голѣма нужда отъ подобни книжки, когато хората плащатъ по 2½ гроша за три печатни коли. О-о-о! г. Дановъ знае дѣ зимуватъ раците!

ПОЛЕЗНИ КНИГИ.

** Wolf, E. Aschen-Analysen von landwirthschaftlichen Producten etc. in 8° 3 Rthlr. Тие двѣ книжки сѣ полезни за земледѣлците.

** Geiser, Dr. C. F. Doc. Einleitung in die synthetische Geometrie. Ein Leitfaden zum Unterrichte an höheren Real-schulen und Gymnasien. Leipzig. Teubner. (VIII + 183 S. gr. 8). 1 талеръ.

** Katzer, E. Die Bildung der Charakters in der Volksschule, in 8°. 1/6 Rthlr. Тая книжка е почти не обходима за насъ.

** Lauckhard. Pädagogische Studien. 1. Eltern und Lehrer, in 8° 5/6 Rthlr.

** Morrel. Essential of Geometry, Plane and Solid. 18mo, 2 cl.

РАЗЛИЧНИ ИЗВѢСТІЯ.

* Буало говори, че ако пропустиме слабъ електрически токъ презъ чистъ кислородъ, то ще да са увѣриме, че съ тоя способъ озонѣтъ са получава много по-малко, нежели ако пропустиме тоя токъ презъ атмосферниятъ въздухъ. И така, не само че е напразно, но е и безполезно да получаваме озонѣтъ чрезъ електризованіето чистъ кислородъ, както то бива въ озонолѣчителните завѣдения. Като обяснява това явление, Буало говори, че кислородѣтъ въ атмос-

ферниятъ въздухъ има нѣкакви си свойства, които той ако бѣде чистъ. Това е потвърдилъ и Броди въ едно отъ засѣданията на „Лондонското Кралевско Общество“. Осѣнѣъ това, Буало говори, че ако пропустиме озонированъ кислородъ презъ алкохолъ (спиртъ), то ще да получиме оцетна и муравейна кислота. Гузо, който е изучавъ така сѣщо свойствата на озонѣтъ, говори, че въ селскитъ въздухъ, въ височина отъ 2½ аршина, са намира не повече отъ части озонъ, а ако са повдигнеме нагоре надъ почвата, то неговото количество са увеличава. (Гл. Revue Scientifique Alglave, 1873, стр. 979 и 1,075). Не за това ли, пита Гузо, планинските мѣстности сѣ по-здрави отъ равнините? Когато бѣдатъ произвѣдени опити и по другите страни, то ще да бѣде открита една отъ най-важните тайни на природата, защото човѣческото здравие захваща да са контролира се повече и повече.

* Бешакъ е явилъ въ „Парижската Академия“, че ако земеме черниятъ дробъ на нѣкое тутакси заклано животно, да го измиеме въ очистена (дистилирована) вода и да го натопиме въ вода отъ креозотъ или отъ фенолъ, то скоро ще да забѣлѣжиме, че са захваща прокисъ (врене): водата и частъ отъ дробѣтъ ще да обнаружатъ кисела реакция безъ никаква гнила меризма. Като преминатъ нѣколко деня, ние ще да откриеме въ тая смѣсъ значително количество алкохолъ и оцетна кислота. Разбира са, че съ подобни срѣдства ние можеме да сѣставиме алкохолъ даже и въ живите организми. Бешакъ наморилъ алкохолъ даже въ такива хора, които никога не сѣ го употребляле.

ОТЪ АДМИНИСТРАЦИЯТА.

Ето че преминуватъ двѣте трети отъ годишниятъ течение на вѣстникъ „Знание“, а ние не сме добили още нито четвъртата частъ отъ стойността му. Сичкото това ни дава нѣколко право да мислиме, че бѣлгарскиятъ народъ нѣма нужда и отъ умственна храна, ако нашите цариградски публицисти и да ни увѣряватъ въ противното. Но както и да е, а ние ще да помодиме послѣденъ пътъ нашите настоятели и преномеранти да испроводатъ стойността на вѣстникѣтъ, въ противенъ случай ние ще да прекратиме испращаніето му. Нека имъ са не види обидно . . .

ИЗВѢСТІЕ.

Извѣстятъ ни, че нѣкои господа, които нѣматъ отъ насъ никакво уважѣние, сѣ ежбале стойността на „Знание“ и употребиле сѣ го за своите нужди. Сичкото това ни накарва да явиме публично, че само оние наши преномеранти, които сѣ заплатиле въ администрацията на вѣстникѣтъ, г-ну Хранову, г-ну Блѣскову и на книжарниците „Промышление“ въ Цариградѣ, Хр. Дановъ et С-іе и Манчовъ et С-іе, иматъ право да получаваѣтъ листѣтъ ни.

Иванъ П. Аженовъ.